

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO**

Danilo Badovinac (1980)

KMEČKA POVEST MATIJE MALEŠIČA

Diplomsko delo

Mentor: Miran Hladnik

Ljubljana, 2006

KAZALO

1	UVOD	1
2	ŽIVLJENJE IN LITERARNI OPUS MATIJE MALEŠIČA	2
2.1	ŽIVLJENJE	2
2.2	LITERARNI OPUS	3
3	ANALIZA KMEČKIH POVESTI	5
3.1	ZGODBE	5
3.1.1	Izobčenci	5
3.1.2	V zelenem polju roža	6
3.1.3	Kruh	6
3.1.4	Živa voda	7
3.2	NOTRANJA ZGRADBA KMEČKIH POVESTI	8
3.2.1	Snov in tema	8
3.2.2	Motivi	9
3.2.2.1	<i>Ljubezenski motivi</i>	9
3.2.2.2	<i>Gospodarski motivi</i>	10
3.2.2.3	<i>Etični motivi</i>	11
3.2.2.4	<i>Kriminalni motivi</i>	12
3.2.2.5	<i>Folklorni motivi</i>	13
3.2.2.6	<i>Motivi, vezani na dijaško življenje</i>	14
3.2.3	Kategorije in strukturni tipi	14
3.2.3.1	<i>Dom</i>	15
3.2.3.2	<i>Junak</i>	16
3.2.3.3	<i>Nedom</i>	18
3.2.3.4	<i>Strukturni tipi</i>	18
3.2.4	Ideje	19
3.2.4.1	<i>Ideja o božji urejenosti sveta</i>	19
3.2.4.2	<i>Domovinsko čustvo</i>	20
3.2.4.3	<i>Gospodarska ideologija</i>	21
3.2.4.4	<i>Rivalski odnos med mestom in vasjo</i>	21
3.2.4.5	<i>Protiizseljenska ideja</i>	22
3.2.5	Motivacijski mehanizmi	22
3.2.5.1	<i>Realistična + etična motivacija</i>	22
3.2.5.2	<i>Metafizična motivacija</i>	23
3.2.5.3	<i>Etična motivacija</i>	23
3.2.6	Pripovedna perspektiva	24
3.2.7	Zaključki povesti	24
3.2.7.1	<i>Pozitivni konec</i>	24
3.2.7.2	<i>Negativni konec</i>	25
3.2.8	Notranji ritem/kompozicija	25
3.2.9	Dogajalni čas in prostor	25
3.3	ZUNANJA ZGRADBA	26
3.3.1	Dolžine Malešičevih kmečkih povesti	26
3.3.2	Naslov in podnaslov	26
3.3.3	Naslovi poglavij	27
3.3.4	Prolog in epilog	27

4	MALEŠIČEVA DALJŠA PROZA	28
4.1	TAM ZA GORO	28
4.1.1	Zgodba	28
4.1.2	Analiza	28
4.2	ŠKRLATNO NEBO NA VZHODU IN ZAHODU	30
4.2.1	Zgodba	30
4.2.2	Analiza	31
4.3	ZGODBA O POVIŠANJU	33
4.3.1	Zgodba	33
4.3.2	Analiza	33
4.4	SKLEDA LEČE	35
4.4.1	Zgodba	35
4.4.2	Analiza	35
4.5	AMERIKANEC	37
4.5.1	Zgodba	37
4.5.2	Analiza	38
5	MNENJA KRITIKOV	40
6	ROKOPISI MALEŠIČEVIH NEOBJAVLJENIH DEL	41
7	POVZETEK	43
8	BIBLIOGRAFIJA MALEŠIČEVIH DEL	44
8.1	KMEČKE POVESTI IN DALJŠE PRIPOVEDI S KMEČKO TEMATIKO	44
8.2	POVESTI Z MEŠČANSKO TEMATIKO	44
8.3	PRIPOVEDI Z VOJAŠKO TEMATIKO	44
8.4	KRAJŠE PRIPOVEDI Z VOJNO TEMATIKO	44
8.5	KRAJŠE PRIPOVEDI S KMEČKO TEMATIKO	45
8.6	KRAJŠE PRIPOVEDI Z MESTNO TEMATIKO	45
8.7	KRAJŠE PRIPOVEDI Z GRAJSKO TEMATIKO	46
8.8	KRAJŠE PRIPOVEDI Z DIJAŠKO ALI S ŠTUDENTSKO TEMATIKO	46
8.9	KRAJŠI PRIPOVEDI Z OTROŠKO TEMATIKO	46
8.10	KRAJŠI PRIPOVEDI S TEMATIKO SMRTI	46
8.11	NEOBJAVLJENA DELA	46
9	VIRI	47
10	LITERATURA	47

KLJUČNE BESEDE: Bela krajina, vojna tematika, Prekmurje.

1 UVOD

Namen mojega diplomskega dela je predstaviti literarno pot manj poznanega belokranjskega pisatelja Matije Malešiča. Svojo prvo pripoved je objavil leta 1908 in od takrat napisal več kot 50 proznih del. Na začetku bom predstavil Malešičevo življenje in literarno ustvarjanje. Osrednji del naloge predstavlja analiza štirih kmečkih povesti: *Kruh*, *Izobčenci*, *V zelenem polju roža* in *Živa voda*. Analiziral bom notranjo in zunanjo zgradbo kmečkih povesti. V nadaljevanju sledi analiza Malešičevih petih daljših proznih del: *Tam za goro*, *Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu*, *Amerikanec*, *Skleda leče* in *Zgodba o povišanju*. Predstavil bom ugotovitve raziskovanja o Malešičevih rokopisih in neobjavljenih delih. Ugotovitve bom strnil v povzetku. Na koncu pa bom izdelal bibliografijo Malešičevih del. Glavno vodilo pri analizi pripovednih del mi bo predstavljalo delo Slovenska kmečka povest Mirana Hladnika.

2 ŽIVLJENJE IN LITERARNI OPUS MATIJE MALEŠIČA

2.1 ŽIVLJENJE

Matija Malešič je bil rojen 30. oktobra 1891 v Črnomlju kot tretji od štirih otrok v kmečki družini. Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem kraju. Po očetovi zgodnji smrti je za vse štiri otroke skrbela mati, na katero je bil Malešič zelo navezan.

Pri trinajstih letih je odšel v Novo mesto, kjer je obiskoval nižjo gimnazijo. V šolskem letu 1908/09 jo je uspešno zaključil in se kot gojenec Marijanišča vpisal v peti gimnazijski razred v Ljubljani. Šolanje v Ljubljani je končal leta 1913. Še istega leta je odšel služiti obvezen enoletni vojaški rok. Ker je ta čas sovpadel z začetkom prve svetovne vojne, je moral ostati v vojski vse do konca novembra 1918. Med vojno je bil ranjen v levo nogo in zdravljenje je trajalo več kot eno leto. Posledice, ki mu jih je pustila vojna, je nosil celo življenje.

V zimskem semestru 1918/19 se je Matija Malešič vpisal na univerzo v Zagrebu kot redni študent prava in v maju 1919 z odliko opravil prvi državni izpit. Z odliko je opravil tudi vse druge izpite in decembra 1920 položil pravniški izpit. Po končanem študiju je nastopil upravno službo na okrajnem glavarstvu v Slovenj Gradcu, potem pa je služboval še na okrajnih glavarstvih v Murski Soboti, Črnomlju in Mariboru.

Poročil se je februarja 1931 z Elizabeto Kren, hčerko veleposestnika iz okolice Maribora. V zakonu se jima je rodilo pet otrok, od katerih je ena hčerka kmalu umrla, ostali pa so jima dve hčerki in dva sinova.

Med diktaturo leta 1932 so Matijo Malešiča prestavili v Banja Luko, kjer je nekaj časa živel brez družine. Nikoli ni izvedel razloga za prestavitev v Banja Luko. Od tam je pisal: »In sem mislil: ne bodo me! Tudi če so me vrgli v Banjaluko, jim pokažem pesti in zobe. Drugače jim ne morem pokazati, kaj znam, kakor v literaturi.« (Mladika 1940: 280). V Banja Luki je nevarno zbolel na dvanajsterniku, zato se je moral vrniti domov na zdravljenje in daljše okrevanje. Po ozdravljenju je služboval še v Slovenj Gradcu in Murski Soboti.

Kot okrajni glavar je delal v Slovenskih Konjicah, Logatcu in nazadnje v Škofji Loki, kjer je zaradi srčne kapi umrl 25. junija 1940.

O Malešičevi smrti je Jože Pogačnik zapisal: »Dobesedno je res, da je smrt Malešiču iztrgala pero iz rok.« (Mladika 1940: 281). Označil ga je z besedami: »Mehka duša je bil, pravi sin Bele Krajine, dober od srca, da ni mogel trajno zameriti, zato je tudi urednikom hitro odpustil. A odločen, zvest služabnik lepote.« (Mladika 1940: 281).

2.2 LITERARNI OPUS

Pisati je začel že v dijaških letih kot gojenec Marijanišča v Ljubljani. Za pisanje ga je navdušil prošt Andrej Kalan, ki je veljal za podpornika mladih pisateljev. Kot dijak je črtice in povesti objavljali pod psevdonimoma Zorislav in Stanko Bor v Dolenjske novice, Mentorja, Zoro, Mladost in Ilustrirani Glasnik. Malešičevo pisateljevanje se je razvilo med vojno, ko je v opisoval življenje slovenskega vojaka na fronti v črticah, ki so bile objavljene v Ilustriranem Glasniku med leti 1916 in 1918. Najpomembnejša sta dva cikla krajših pripovedi: *Ljudje od Soče* in *Slike z bojišča*. V Slovenskih večernicah je 1915 izšla novela *Zgodba o povišanju*. Tudi v Ilustriranem Glasniku je Matija Malešič svoja dela objavljali pod psevdonimom Stanko Bor.

Po prvi svetovni vojni je začel svoja dela objavljati v reviji Dom in svet, kjer je leta 1919 izšla prva krajša pripoved z naslovom Gospa v kočiji. Tu je uvedel v naše leposlovje Slovensko krajino (današnje Prekmurje). Domu in svetu je ostal zvest vse do smrti in v njem objavil okoli dvajset kratkih pripovedi in povesti. Povest *Škratno nebo na vzhodu in zahodu*, ki jo je končal za Dom in svet, je izhajala še celo leto po njegovi smrti v njegov spomin. V tej reviji je dokončno opustil podpisovanje svojih del s psevdonimoma.

V Mladiki je nastopil leta 1923 in v njej objavil svojo najbolj dozorelo povest Kruh leta 1926. Tine Debeljak o Malešičevem pisanju za Mladiko pravi: »Prav razvil se je šele v Mladiki, kamor je pisal po vrsti svoje povesti.« (V zelenem polju roža,

1942, 6). Leto dni po izidu povesti *Kruh* je v Mladiki objavil še povest *Živa voda*, leta 1929 pa povest *Simoniči*, ki jo je kasneje naslovil *Izobčenci*. Poleg povesti je v Mladiki objavljala tudi krajše pripovedi.

V najtežjih trenutkih svojega življenja je nastala Malešičeva povest *V zelenem polju roža*. Pisal jo je v času, ko je sam živel v Bosni in je nevarno zbolel, pisateljstvo pa mu je predstavljalo edino uteho v bolezni in osamljenosti. Povest je izhajala po pisateljevi smrti v Slovincu leta 1941 kot spomin na Matijo Malešiča.

Iz pisem, ki jih je Malešič pisal prijatelju Dolencu, je razvidno, da je nameraval napisati roman, kjer bi obravnaval tematiko prve svetovne vojne. Imel je napisanih že več kot 700 listov rokopisa. Roman naj bi sestavljali trije deli, naslovil pa ga je *Bella gerant alii* (Vojskujejo naj se drugi). Omenjenega romana ni mogel napisati do konca, ker ga je med preurejanjem prvega dela prehitela smrt.

Bibliografijo Malešičevih del bom predstavil na koncu diplomske naloge, kjer bom dela razvrstil po kriteriju tematske pripadnosti.

3 ANALIZA KMEČKIH POVESTI

Analiziral bom štiri kmečke povesti, to so *Izobčenci*, *V zelenem polju roža*, *Kruh* ter *Živa voda*. Povest *V zelenem polju roža* ni tipična kmečka povest, vendar sem se za njeno umestitev v okvir kmečke povesti odločil, ker se večji del povesti dogaja na kmetih, junaki so kmečkega stanu, izpostavljena je ljubezen do zemlje in domače vasi, simpatija avtorja je na strani kmetstva, pogosti so folklorni motivi ter nenazadnje glavna junakinja hrepeni po kmečkem domu, a ga po svojem prepričanju ni vredna, ker ni nedolžna. Zgodba se začne in konča na kmetih, življenje v mestu je predstavljeno negativno.

3.1 ZGODBE

3.1.1 Izobčenci

Ture se po nekaj letih zapora vrne v rojstno vas. Takoj po vstopu v vaško gostilno ugotovi, da se je deklet, zaradi katere je bil zaprt, poročilo z drugim, kajti tam praznujejo krst. Ture se začne umikati ljudem in postane samotar. Vanj se zaljubi županova edinka Barica. Išče načine, kako bi se mu približala in vzpostavila stik z njim. V vas pride Turetova daljna sorodnica, ki želi zase in za sestro dobiti osebno izkaznico pri županu. Župan in občinski svetniki temu močno nasprotujejo, vendar Barica v tem vidi priliko, da se približa Turetu. Očeta prepriča, da starkama dodeli domovnico in Ture gre ponju v Metliko. Ko oče izve, kakšni so Baričini nameni, zelo nasprotuje, da bi imela Barica stike s Turetom. Pride do pretepa med vaškimi fanti, ki pijejo pri županu, in Turetom, ki brani Barico pred pijanimi nasilneži. Župan za neljubi dogodek krivi Tureta, ki se po pretepu zaljubi v Barico. Županova hči izve resnico, da sta starki očetovi sestri, ki ju je njen stari oče zatajil. Da bi popravila krivico Simoničem, se želi poročiti s Turetom. Ker oče na vse načine prepoveduje Barici, da bi se poročila z bivšim zapornikom, ona zbeži od doma k sorodnici. Župan ne more živeti brez svoje ljubljenske in skoraj umre, ker se preveč razburja in pije. Na koncu pride Ture k županu, kjer ga Baričina mati sprejme za sina, tudi župan noče več nasprotovati. Še istega dne se Barica vrne domov. S tem se konča izobčenstvo Simoničev.

3.1.2 V zelenem polju roža

Povest se prične s predstavo Finžgarjevega Divjega lovca pod vaškim kozolcem. Po predstavi največ priznanj požanjeta glavna igralca Tine in Metka. Metka se zaljubi v študenta Tineta, vendar tudi on ne ostane ravnodušen do nje. Tine v času študija živi pri Metkini teti v Ljubljani in Metka rada prihaja na obisk k njej, da vidi Tineta. Med počitnicami veliko časa preživita skupaj v domači vasi. Ves čas je med njima prisotna ljubosumnost, vendar njuna ljubezen traja. Metko snubijo bogat Amerikanec, sodnijski pisar in orožnik, a vse zavrača, ker ljubi študenta Tineta. S Tinetom ima otroka, ki pa kmalu po porodu umre, in Tine nikoli ne izve zanj. Da bi se umaknila pred krutim svetom, se Metka zaposli kot natakara, a jo kmalu prepoznajo. Vrne se k teti, ki poskuša spraviti skupaj nekdanja zaljubljenca Tineta in Metko, kar ji ne uspe. Po vrnitvi domov Metko zasnuje sin najbogatejšega kmeta v vasi, a ona ga zavrne, ker ga ni bila vredna. Francetu skoraj obljubi, da se bo poročila z njim, toda spomin na mrtvega nezakonskega otroka je še preveč živ. Konec je nesrečen, saj Metka ostane sama v Ljubljani. Ravno tako so nesrečni njeni snubci v življenju: ali ostanejo sami ali pa so nesrečni v zakonu.

3.1.3 Kruh

Pomlad. Palir Ritoper hodi po Goričkem in zbira delavce za delo na madžarskih posestvih – marofih. Je zelo prijazen in ustrezljiv. Čez nekaj dni delavci že podpišejo pogodbe z Ritoperjem. Z vlakom se odpeljejo na Madžarsko in med potjo pobirajo še druge delavce. Pot nadaljujejo peš, in do marofa pridejo čisto premočeni. Delo na posestvih je zelo naporno in zgodi se veliko nesreč. Delavci sanjajo o belem kruhu, ki ga bodo zaslužili s svojim potom, ter o Slovenski krajini, kjer jih čakajo domači. Garajo iz dneva v dan in dobivajo zelo slabo hrano.

Jesen. Slovenski delavci opravijo še zadnja kmečka opravila na Madžarskem in se vrnejo v rodno Slovensko krajino. Že med potjo razmišljajo, kako bi jih palir lahko ogoljufal. Kmalu po prihodu izvejo, da si je Ritoper zgradil novo hišo, medtem ko so oni delali zanj v tujini. Pride čas plačila. Vsi delavci so z družinami zbrani okoli

nove hiše in čakajo, da jih palir pokliče in jim določi plačilo. Kot vsako leto jih tudi tokrat goljufa pri plačilu prevoza za žito. Delavci nimajo druge izbire, kot da sprejmejo ponujeno plačilo, sicer bodo morali stradati skupaj z družinami. Zgodi pa se nekaj nepričakovanega, Ritoperjeva nova hiša zgori do tal. Orožniki iščejo krivce med najbolj razočaranimi delavci in jih pripeljejo pred sodnika. Ritoper v vsakem vidi krivca, a nima neposrednih dokazov za požig. Sodnik ne obsodi nobenega obtoženca, saj naj bi hišo zažgala starka Sotlička in se tako maščevala Ritoperju za sinovo roko, ki mu jo je odtrgala mlatilnica. Palir na koncu samo povesi oči.

3.1.4 Živa voda

Pravkar izšolani inženir Janko Trdan se vrne domov z drznimi načrti, kako bi izkoristil vodo, ki teče mimo njihovega mlina. Med potjo domov se večkrat spreta z očetom. Ustavita se tudi pri sosedu Kržanu, ki ima podobne načrte kot Janko, zato želi sosed, da bi tudi pri njih mladi inženir naredil turbino za elektriko. Doma ga veselo sprejmejo vsi družinski člani. Oče se strinja, da bodo naredili turbino, žago na elektriko in tovarno. Janko začne z meritvami in večkrat ga obišče sosedova Cilka, ki pa Janka ne zanima več, odkar je zaljubljen v bogato Olgo. Nekega dne se pripelje pred Trdanov mlin avto in v njem sta Olga in njen oče. Stari Trdan in bogataš si ogledata gozdove, ki bi jih lahko sekali in žagali na električni žagi. Olga pa si ogleduje Trdanov mlin. Dogovorijo se, da bodo skupaj izkoriščali bogastvo, ki se jim ponuja. Cela Trdanova družina se zbere in se dogovori o gradnji jezusa, turbine in žage. Edini, ki odkrito izraža dvom v načrte, je župnik. Začnejo z gradnjo in zamišljeni projekt požira veliko denarja. Sredi gradnje pa Trdanovino opustoši silno neurje – božje opozorilo. Vsi so obupani, še bolj pa potem, ko jih prehitijo sosed Kržan. Odločijo se za nadaljevanje gradnje, čeprav jim nihče več noče posojati denarja. Oče zblazni in osramočeni sin Janko ima odprte roke za nadaljevanje načrtov. Pride sin kaplan, ki pomiri strasti ter tudi sam poprime za delo.

3.2 NOTRANJA ZGRADBA KMEČKIH POVESTI

3.2.1 Snov in tema

Snov Malešičevih povesti je vezana na kmetstvo, vendar ni nikoli samo kmetstvo. V povesti *Kruh* so prisotni sezonski delavci, ki opravljajo kmečka dela na Madžarskem. Ti delavci so predvsem revni prebivalci Slovenske krajine, ki živijo na vasi in so odvisni od dela v tujini. V *Živi vodi* je dogajanje postavljeno v kmečko okolje, in sicer v mlin in njegovo okolico. Elementi meščanstva v tem delu so npr. inženir, bogat meščan, radovedno mestno dekle. Kmečka povest *V zelenem polju roža* se večji del dogaja v kmečkem okolju in tudi glavna junaka sta kmečkega stanu, čeprav so prav v tej povesti najbolj prisotni elementi meščanstva in življenja v mestu¹.

Edina povest, ki je v celoti dogaja v kmečkem okolju, so *Izobčenci*, a je tudi tu prisotna meščanska komponenta župana, ki se ukvarja s kmetijstvom, županova hči je hodila v šolo k nunam v Novo mesto, župan izraža željo, da se hči poroči z gostilničarjem iz Metlike, del zgodbe se odvija v Metliki na železniški postaji. Malešič je torej v vseh kmečkih povestih ob bok kmečkemu življenju postavil komponento meščanstva.

V vseh povestih se pojavlja tema ljubezni, ki pa ima različno vlogo. Najpomembnejšo vlogo ima v delu *V zelenem polju roža*, kjer se pojavlja skozi celo dogajanje, vendar se na koncu razplete nesrečno. Metka ves čas ljubi Tineta in zaradi njega zavrne vse snubce ter na koncu ostane sama. *Izobčenci* nam tudi prikazujejo ljubezen med Barico in Turetom, ki pa je podrejena drugim ciljem. V tej povesti je glavna tema konec izobčenstva, ko Ture, ki je reven in izobčen, postane član županove družine. V *Kruhu* Malešič prikaže temo revščine in izkoriščanja prebivalcev Goriškega ter njihov boj za preživetje. Povest *Živa voda* pa izpostavlja konflikt med božjim in človeškim, med nujnim gospodarskim razvojem in tradicijo, med očetom in sinom, ki zagovarjata različne vrednote.

¹ Elementi meščanstva so npr. študenti, dijaška gospodinja, gimnazijski profesor ... V povesti je dogajanje v prologu, v sredini in v epilogu postavljeno v dijaško stanovanje v Ljubljani.

3.2.2 Motivi

V vseh Malešičevih kmečkih povestih se pojavljajo ljubezenski, etični in folklorni motivi. Drugi motivi niso prisotni v vseh povestih.

3.2.2.1 Ljubezenski motivi

Ljubezen ima najpomembnejše mesto v povesti *V zelenem polju roža*. Tu se pojavljajo ljubezenski trikotniki tipa dva moška ena ženska, v katerih sta vedno prisotna Tine in Metka, ostali akterji pa se menjujejo in predstavljajo enega izmed Metkinih snubcev. Sad njune ljubezni je tudi nezakonski otrok, a zanj Tine nikoli ne izve. Študent je pogosto ljubosumen na Metko, kar je v kmečki povesti lastnost moškega: »Komaj, da je pozdravil teto, Metko je prezrl. Le kaj mu je? Včeraj dober ko med in prijazen ko spomladansko sonce, danes mrzel ko led.« (44). Konec omenjene ljubezni je nesrečen, Tine se poroči z Nemko, Metka ostane sama.

V *Kruhu* je ljubezenski trikotnik med mladima najemnikoma Ilonko in Ivanom ter starim lastnikom posestva, ki se zaljubi v mladenko. Ta trikotnik se razplete s poškodovanjem moških rivalov in begom mladih zaljubljenecv z Madžarskega. Zunanja ovira, ki onemogoča ljubezen med zaljubljenecema, je verske narave. Ivan je namreč katoličan, Ilonka pa je protestantka, kar je v Prekmurju pogost pojav. Drugi ljubezenski trikotnik v tej povesti tvorita revni Geza in Ritoperjeva hči, ki izkorišča Gezovo naivnost. Med njegovo odsotnostjo se zaljubi v mladega učitelja.

Tudi v *Živi vodi* je prisoten ljubezenski trikotnik, vendar drugega tipa: dve ženski in moški, ki se odloča med njima. Janko se namreč odloča med sosedovo učiteljico Cilko in bogato Olgo. Tu nam Malešič ne poda razpleta tega trikotnika, kajti ljubezen je na koncu nepomembna komponenta, ki jo pisatelj popolnoma zanemari, in bralcu je prepuščeno, da ugiba, katero dekle bo izbral Janko.

Ljubezen se v nobeni Malešičevi kmečki povesti ne dopolni z zakonom. Najbližje zakonu sta Barica in Ture v *Izobčencih*, kjer na koncu županovi sprejmejo Tureta

za svojega zeta, in samo domnevamo lahko, ali se bosta v bližnji prihodnosti poročila.

Družbeni status zaljubljenec je v vseh Malešičevih povestih različen ali pa se spremeni, ko kmečki fant doštudira.

3.2.2.2 *Gospodarski motivi*

Najizraziteje so gospodarski motivi prisotni v *Živi vodi*. Mlad izobraženi sin Janko se vrne domov, da bi uresničil svoje ideje o uporabi vode, ki teče ob njihovem mlinu: »Voda je bogastvo! Ali ni škoda vsake kapljice, ki brez koristi steče mimo mlina? Vsaka kapljica mora koristiti razumnemu človeku!« (21). Zgraditi namerava jez in postaviti turbino za elektriko, ki bi jo uporabil za razsvetljavo mlina, žago in tovarno, kjer bi se zaposlili domačini. Stari Trdan je sprva prepričan v uspeh sinovih zamisli in se z zanosom loti del. Ko pa vodna ujma odnese, kar je bilo zgrajenega, in poškoduje mlin, se z vsemi močmi upre nadaljevanju gradnje in preureditvi mlina. Prikazan je generacijski konflikt med očetom in sinom, ki se razreši z očetovo zblaznitvijo, kar omogoči, da se gradnja jezu in turbine nadaljuje. Predstavljeno je obdobje elektrifikacije kmečkega okolja in izrabe elektrike ter naravnega bogastva v gospodarske namene.

Oviro za ljubezen in verjetno poroko med Barico in Turetom v *Izobčencih* predstavlja socialna različnost med njima. Barica je hči župana in edina dedinja družinskega bogastva, Ture je bivši zapornik, revež in kot tak izobčen iz družbe. Razplet povesti je pozitiven, kljub temu da Ture ne obogati, ga pri županu sprejmejo za svojega. V tem delu je izražen tudi generacijski konflikt med županom in hčerko. Ker oče Barici ne dovoli, da bi ljubila Tureta, le-ta zbeži od doma k sorodnici in se vrne, ko se stvari razpletejo po njenih željah.

Motiv izseljevanja v Ameriko je uporabljen v *Kruhu* in *Izobčencih*. V obeh povestih je Amerika sinonim za boljše življenje, kamor želijo mladi, da bi se rešili revščine. Nekateri namero izselitve uresničijo in Malešič nam jih prikaže doma, ko so že bogati, drugi v Ameriki končajo nesrečno: »Pa je premotilo najstarejšega, zasanjal

je o ameriških dolarjih, izposodila si je denar, ker si ni dal izbiti iz glave in je šel. [...] Zasulo ga je.« (Kruh, 20). Največ je takih, ki o selitvi v Ameriko samo razmišljajo, a namere ne uresničijo. Motiv izseljevanja v Ameriko je v Malešičevih povestih vezan na moške.

Drugačen motiv povezan z Ameriko je v delu *V zelenem polju roža*. Tu bogat Amerikanec Kalumet snubi Metko in ji pošilja zlat nakit, da bi ga vzljubila, a ona ga z vsakim darilom še bolj sovraži. Ko ga vidi, se ji gnusijo njegova pleša, stara koža in sivi lasje. Kalumet se razočaran vrne v Ameriko in obupan čaka Metkin odgovor. Sporočilo, ki nam ga posreduje Malešič, je, da se ljubezni ne da kupiti z denarjem, čeravno je ta ameriški.

3.2.2.3 *Etični motivi*

V kmečki povesti so osebe prikazane črno-belo, nekatere so dobre, druge so zle. Izrazito negativno podobo imajo v Malešičevih povestih gospodarji, ki ohranjajo tradicijo ali pa se branijo pred socialno neustreznim kandidatom za zeta. Nasproti njim so pozitivno prikazani dediči grunta, hčere in matere.

Podobo trpeče matere je Malešič prikazal v kmečki povesti *Kruh*. Sotlička je rodila štiri sinove. Poleg moža je pokopala še tri sinove. Znamenje, ki jo je opozarjalo na smrt otrok, je bila ura, ki se je ustavila vsakič, ko je umrl kateri izmed njih. Ko je zadnji sin odhajal na Madžarsko, je imela zelo slabe občutke, ki je niso varali. Sinu Andražu v tujini odtrga roko in ostane invalid. Vendar se starka ne vda v usodo, ampak maščuje sinovo smrt. Nase prevzame odgovornost za požig Ritoperjeve hiše, a nikoli ne izvemo, če je požigalka res Sotlička. Podobo trpeče matere je Malešič opisal z besedami: »Roke je pokrival žulj na žulju – dva sama žulja sta bili njeni dlani – od ust si je pritrgovala, da jih je odgojila in so dorasli.« (20).

Vloga mater je v vseh štirih kmečkih povestih obrobna. Matere imajo največkrat pozitivno vlogo. Mati v *Izobčencih* je sicer mentalno bolna, vendar na koncu razreši situacijo, ko pravi: »Pripelji jo, pa – pa boš najin – sin!« (118). Tudi v *Kruhu* prevladuje pozitivna podoba mater, ki skrbijo za otoke, medtem ko njihovi možje

delajo v tujini. Edina negativna podoba matere je prikazana v prej omenjeni povesti, ko Geza pravi svoji materi: »Mati! Mati, zakaj ste mi to napravili? Zakaj ste me rodili, če mi hočete s svojo nepremišljenostjo porušiti vse načrte?« (167).

Tujci so v delu *Kruh* predstavljeni negativno, kar je razumljivo, saj je dogajanje postavljeno v Slovensko krajino, kjer so bile vedno prisotne težnje Madžarov po tem ozemlju. Lastnik zemlje, kjer delajo slovenski najemniki, se zaljubi v lepo Ilonko, v katero je zaljubljen tudi Ivan. Ritoper posreduje pri Ilonki, da bi vzljubila Madžara, z besedami: »Kaj ti nič ne laska, da si vseč tako bogatemu gospodu?« (188). Ilonka in Ivan zapustita tujino, kjer delata, in se vrmeta v rodno Prekmurje. Negativno podobo tujcev poda Malešič tudi v *Izobčencih*, in sicer Hrvatov, ko pravi: »Ne poznaš, Kranjica, hrvaške trme!« (15).

Vzgojno-poučna vloga duhovnika je izpostavljena v *Živi vodi*, stari Trdan zbere vso družino in povabi župnika, da bi se pogovorili o gradnji jezusa in elektrifikaciji mlina. Vendar stari Trdan ni povabil župnika zaradi ošabnosti, ampak ker: »Srce je klicalo.« (60). Trdan je prosil župnika za nasvet o načrtih: »Kar boste rekli in kakor boste svetovali, tako bo. Tako rečem! Povejte, lepo Vas prosim, povejte, kako mislite? Kaj svetujete?« (63). Etični motivi so v tej povesti tesno povezani z gospodarskimi. Stari Trdan mora prevzeti nase nevhvaležno vlogo negativne osebe, ker le tako lahko Janko izpelje svoje načrte do konca.

3.2.2.4 Kriminalni motivi

Motiv poboja ljubezenskega rivala je prikazan v delu *Izobčenci*. Ture je ubil svojega tekmeca in bil za dejanje tudi obsojen, vendar se je to zgodilo v preteklosti. Dogajanje zgodbe se začne s Turetovo vrnitvijo v rodno vas. Čeprav je bil kaznovan in zaprt, ga vaščani še vedno gledajo kot morilca. V tej povesti pride tudi do pretepa med vaškimi fanti in Turetom, ki brani Barico pred pijanim vsiljivcem. Izpostavljen je tudi motiv norosti. Baričina mati je umsko motena oseba, ki jo imajo zaprto v podstrešni sobi. Na koncu je mati tista, ki razreši napeto situacijo.

Motiv pretepa se pojavi dvakrat v delu *V zelenem polju roža*. Prvič, ko se srečata rivala za Metkino ljubezen. Če do pretepa v resnici pride, ne izvemo, ker Metka omedli. Drugič pride do pretepa med vaškimi fanti in orožnikom, ki snubi Metko.

Poškodovanje ljubezenskih tekmecev z orožjem se zgodi v *Kruhu*. Ivan je ranjen s pištolo, glava lastnika posestva pa je bila poškodovana s polenom. Ivan z Ilonko zbeži v Slovenijo in se tako izogne kazni, ki bi ga doletela. Tu je izpostavljen tudi kriminalni motiv požiga, ko na koncu zgori nova Ritoperjeva hiša. Tega motiva si ne gre predstavljati kot znamenje revolucije, ampak kot odgovor ali celo božjo kazen za izkoriščanje revnih prekmurskih prebivalcev s strani bogatega palirja. Sodišče, kot meščanska kategorija, ima pozitivno podobo. Ko sodnik ugotavlja, kdo je kriv, ga zanimajo samo objektivna dejstva in ne nasede bogataševemu moledovanju in izmišljotinam.

Motiv grožnje z orožjem je prisoten v *Živi vodi*, ko stari Trdan s puško čuva mlin, da ga ne bi dozidali in spreminjali njegove zunanje podobe: »Proč vi, ki hočete v mlin! [...] In Trdan pripravlja puško k strelu« (187). Starca morajo zvezati in odpeljati proč, da se obnova mlina lahko nadaljuje.

3.2.2.5 *Folklorni motivi*

Matija Malešič v svojih kmečkih povestih pogosto uporablja folklorne motive, ki dajejo barvo in posebno atmosfero obravnavani tematiki.

Največ folklornih motivov je v povesti *V zelenem polju roža*. Ob odhodu k vojakom Metka podari šopek rož Tinetu, za katerega jo sam prosi: »Nihče ne odhaja k vojakom brez šopka, nekdo ga mora tudi meni pripeti. Zakaj bi ga meni ne dala ti?« (85). Večkrat se pojavi tudi motiv vaškega godca: »Zvečer je igral Tine na harmoniko.« (85). Po končani predstavi pod vaškim kozolcem so imeli zabavo v gostilni, kjer so peli pesmi. V času velike noči pride snubec Vekoslav k Metki po pirhe, ona mu jih vrže, tako da se nekateri razbijejo. Med velikonočno procesijo Tine nosi kip Jezusa, Metka pa je med cerkvenimi pevkami. Za vlogo v Divjem

lovcu je Metka oblečena v narodno nošo, ki si jo je sposodila pri teti. Drugi folklorni motivi v tem delu so še: ženitovanjsko potovanje, trgatav, vriskanje ...

V *Kruhu* se pojavljajo folklorni motivi, vezani na kmečka opravila kot npr. košnja, oranje z živino in spravlanje sena.

Delo *Izobčenci* prikazuje motiv alkoholizma, župan pije, da bi pozabil skrbi, kljub temu da mu je zdravnik to prepovedal. Poleg omenjenega je še veliko drugih folklornih motivov: krst, vraževernost, vasovanje, paša, cigani, vriskanje zaljubljenca in snubitev.

Malo folklornih motivov je v *Živi vodi*. Ko pride župnik na pogovor, stari Trdan omenja svojo poroko in krst otrok. Sosedji praznujejo, ko jim zasveti luč v mlinu, sliši se harmonika, vriskanje, petje in pokanje topičev. V tej povesti bolj kot folklorni motivi prevladujejo skrbi, nesreče in nevoščljivost, kar je razumljivo, saj gre za povest z gospodarsko tematiko, kjer je malo prostora za prijetno atmosfero.

3.2.2.6 *Motivi, vezani na dijaško življenje*

V delu *V zelenem polju roža* Malešič prikazuje življenje dijakov v Ljubljani. Glavna junakinja obiskuje teto v Ljubljani in ji pomaga gospodinjiti. Bere literaturo, ki ji jo posoja dijak Tine. Opisano je tudi družabno življenje dijakov. V delu je veliko motivov iz dijaškega življenja: matura, vožnja z vlakom domov, učenje v hladnih jutrih ...

3.2.3 **Kategorije in strukturni tipi**

Kmečke povesti je mogoče klasificirati s pomočjo treh kategorij, ki zajemajo semantični prostor večine kmečkih povesti:

- z rimsko I je poimenovan junak (subjekt, posameznik), ponavadi je mlad, lahko jih je tudi več, je mobilni element družbe;
- z II je označen dom (starši, tradicija), je stabilni element;
- III predstavlja tujino (grožnja propada, nedom), je neka druga družba.

Še drugače:

I = kandidat za predstavnika doma

II = prostor kmečkega doma

III = prostor zunaj kmečkega doma (Slovenska kmečka povest, 57-58)

3.2.3.1 *Dom*

Kategorija doma je tudi v Malešičevih kmečkih povestih pomembna. Vendar doma ne gre razumeti samo v ožjem pomenu kmečke domačije, ampak kot abstraktni prostor, v katerem se glavna oseba počuti domače. Ta oznaka poleg kmečke domačije zajema tudi rodbino, vas ali celo domovino.

Ožji pomen kmečke domačije je zajet v *Izobčencih* in *Živi vodi*. V prvi povesti predstavlja dom bogato županovo domačijo. Župan je trmast oče, ki hčeri prepoveduje zvezo z revnim Turetom. Želi, da se poroči z bogatim kmečkim fantom ali s sinom metliškega gostilničarja. Vendar se Barica ne odpove svoji ljubezni, to namreč ni potrebno, saj je edinka. Dom se ohrani, Ture pa se vdomi v županovo domačijo. V *Živi vodi* predstavlja dom mlin, ki ga želi sin Janko obnoviti, okolico mlina želi spremeniti jezu. Gospodar sprva sprejme spremembe, a si

premisli, ko vodna ujma podre vse, kar so zgradili novega, le mlin ostane in kljubuje moči vode. Trdan razume vodno ujmo kot božje opozorilo, ki ne dovoli uničiti tradicije. Mlin staremu Trdanu predstavlja varnost in zavetje. Vendar mora trmasti gospodar na koncu popustiti, kajti gospodarska korist vseeno prevlada nad tradicijo in varnostjo mlina. Trdanovemu sinu Jožetu, ki je duhovnik, dom pomeni zelo veliko: »Dom je dom! Kri bi dal, srčno kri bi dal človek zanj in za vas vse!« (148). Velik pomen v tem delu ima tudi rodbina. Stari Trdan zavrača zunanjo finančno pomoč, saj verjame, da bo njihova rodbina sama uresničila zadane načrte. Okvir rodbine zajema Trdanove otroke, zete in svaka, ki se zberejo skupaj, ko se dogovarjajo o načrtih, ki so vezani na mlin.

V širšem pomenu je kategorija doma prikazana v delih *Kruh* in *V zelenem polju roža*. Dom v Kruhu predstavlja Slovenska krajina oz. njen del Goričko. Slovenski delavci iz tega območja hodijo na delo na Madžarsko in zelo pogrešajo svoje domače kraje in družine, ki so jih pustili na Goričkem. V pismih, ki jih pišejo domačim, večkrat omenjajo domotožje po Slovenski krajini. V *zelenem polju roža* pa izpostavlja podobo rodne vasi kot doma. Študentje med bivanjem v Ljubljani zelo pogrešajo rodno vas: »In Tine se je razgovoril o brezskrbnih dnevih mladosti v domači vasi [...] Kdo bi si mislil, da je bila Tinetu tako pri srcu domača vas, domača polja in gozdovi.« (41). Metka bi lahko postala žena bogatemu gruntarjevemu sinu, a se odpove kmečkemu domu. Po njenem mnenju si ne zasluži, da bi bila žena poštenemu kmečkemu fantu: »France, France, saj te Metka ni vredna!« (167). Ona je namreč svojo poštenost zapravila z nezakonskim otrokom, ki ga je imela s Tinetom. V mislih je kljub temu hrepenela po Francetovem kmečkem domu: »Glej, prva gospodinja boš v vasi, če ne v fari. In doma boš, doma, doma! [...] Veš, kako ti je bilo po domu hudo tisto jutro, ko so ti vzdeli ime Ribica? Pa tisti božič, ki si ga preživela v Ljubljani, ko je bil Tine doma?« (167).

3.2.3.2 Junak

Kategorija junaka v treh obravnavanih povestih ni tipična za kmečko povest. V *Kruhu* je junak palir Ritoper, ki ima gostilno in veliko bogastvo. Do bogastva pride

z izkoriščanjem najemnikov, zato je njegova podoba negativna. Ritoper ima dom in si zgradi novo hišo, v kateri namerava uživati, a se mu žena na koncu odtuji. Metka, junakinja dela *V zelenem polju roža*, je kmečko dekle, ki hrepeni po kmečkem domu, vendar ga po svojem prepričanju ni vredna. Čeprav ima možnost, da bi se poročila z bogatim kmečkim fantom Francetom, se temu odreče. Njen dom postane na koncu dijaško stanovanje v Ljubljani, ki ga oddaja dijakom in jim gospodinji. Metkin značaj zaznamujeta naivnost in vztrajnost. Tretji netipični primer junaka je Janko v *Živi vodi*. Janko je mlad inženir, ki želi pomagati svojemu mlinu, rodbini in rodni vasi. Vendar Janko ni kandidat za dedovanje doma, ampak je dedič mlina najstarejši Trdanov sin Tone, ki igra obrobno vlogo v povesti.

Edina junakinja, ki ustreza »pravi« podobi junaka kmečke povesti, je Barica. Za zmago v *Izobčencih* ni pretirano zaslužna, saj se ji ni treba boriti za dom, ker je županova edinka. Oče ji izbira bogate snubce, a se Barica upre očetovim izbiram. Njeni temeljni karakterni značilnosti sta svojeglavost in vztrajnost, dokler ne doseže zelenega cilja. Želi popraviti krivico, ki sta jo njen stari oče in oče prizadejala izobčencem Simoničem, zato se želi poročiti s Turetom, čemur župan nasprotuje, a mora na koncu popustiti hčerini vztrajnosti.

V okviru vprašanja glavnega junaka se mi zdi smiselno izpostaviti opredelitve kritikov. Tone Glavan v kritiki povesti *V zelenem polju roža* označi študenta Tineta kot glavnega junaka: »Posebno nas to moti pri glavnem junaku Tinetu.« (Dom in svet 1942: 305). Vendar je iz zgodbe jasno razvidno, da je glavna junakinja Metka. Enak primer napačne označitve glavnega junaka je podal J. Šilc v kritiki *Izobčencev*: »V umetnosti gre le za doživljanje likov, nekateri ga sugerirajo z imitacijo resničnosti, drugi z ekstazo in gorečnostjo, a glavna oseba, Ture, je kljub stopnjevanemu jeziku neprepričevalna.« (Dom in svet 1934: 99-100). Tu sem štel imena in ugotovil, da sta glavna junaka povesti Barica in Ture. Baričino ime se pojavi 630-krat, Turetovo pa 546-krat.

3.2.3.3 *Nedom*

Vloga nedoma se najizraziteje kaže v delu *Kruh*. Nedom predstavlja tujina, tj. Madžarska, kjer revni prekmurski delavci opravljajo kmečka dela na veleposestvih. Na delu v tujini preživijo sedem mesecev, in sicer od pomladi do jeseni. V tem času hrepenijo po domačih krajih in svojih družinah, ki jih čakajo doma. Med bivanjem v tujini se zgodi veliko nesreč, delavci morajo zelo garati, na koncu pa jih še ogoljufajo pri plačilu. Tujina je v *Kruhu* izrazito negativna kategorija.

V povesti *V zelenem polju roža* predstavlja nedom mesto, tj. Ljubljano. Metka ima v Ljubljani teto, h kateri se zateče v težkih trenutkih. Pri njeni teti stanuje tudi Metkina ljubezen Tine, ki mu teta gospodinji v času njegovega šolanja. Druga kategorija nedoma pa je gostilna, kjer Metka dela, ko se umakne pred domačimi, teto in Tinetom. Tu jo kmalu prepoznajo in mora se vrniti v svoje staro okolje. Ljubljana na koncu postane Metkin in tudi Tinetov dom, a se njuni poti ne srečata več. To izvemo v prologu in epilogu, ki prikazujeta razplet dogodkov veliko let kasneje.

Nedom za starega Trdana v *Živi vodi* predstavlja bivanje pri zetu, potem ko jim je opustošilo mlin so se morali začasno izseliti, zato se želi čimprej vrniti na svoj dom in ne dovoli, da bi spreminjali podobo mlina.

3.2.3.4 *Strukturni tipi*

Zveza **I-II** se pojavlja v dveh Malešičevih povestih. V *Izobčencih* tip I predstavlja Barica, dom pa predstavlja oče. Ker je edinka, nima tekmecev za prevzem doma. Simpatija je v tem primeru na strani Barice. Razmerje med očetom in hčerko je konfliktno.

Druga povest s strukturnim tipom **I-II** je *Živa voda*. I predstavlja sin Janko, ki ni kandidat za prevzem mlina, mlin pa predstavlja oče. Janko si bo moral sam ustvariti dom, česar se zaveda, saj njegovi nameni niso sebični, ampak želi z njimi koristiti Trdanom in rojstni vasi. Kandidat za prevzem mlina je brat Tone. Simpatija

je v tem primeru na strani Janka, ker uvaja nujne gospodarske spremembe, čeprav naleti na mnoge ovire. Razmerje med očetom in sinom je konfliktno. Zveza I-II je v tej povesti kombinirana s strukturnim tipom II-II. Predstavljen je spor dveh mlinarjev – sosedov, spreta se zaradi nevoščljivosti.

Situacija II-III je prisotna v delu *Kruh*. Z II je označen kolektiv, in sicer revni najemniki, ki vsako leto odhajajo na delo na Madžarsko (tip III). Izpostavljena je ideja boja revežev za obstanek v neugodnih razmerah. Simpatija je na strani izkoriščancev.

Težje je določiti strukturni tip povesti *V zelenem polju roža*. Tip I predstavlja naivno in neizkušeno kmečko dekle, Metko. Tujina oziroma tip III je Ljubljana. Dom (II) pa predstavljata rojstna vas in Francetova domačija. Metka si doma ne zasluži, saj je skrunila božjo zapoved (Ne nečistuj!). Izražen je boj subjekta s samim sabo. Pri odločanju med osebno srečo in kaznijo za greh, slednja zmaga. Simpatija je na strani junakinje in rojstne vasi, Ljubljana ima negativno vlogo. *V zelenem polju roža* je povest z izjemno glavno osebo, saj Metka ne zasluži kmečkega doma. Hrepeni po idealu ljubezni, vendar ga ne doseže. Na koncu zapusti področje kmečke povesti.

3.2.4 Ideje

Kmečka povest ima lahko več idej in so lažje razberljive kot sporočilo. (Slovenska kmečka povest, 94) To dejstvo je značilno tudi za Malešičeve kmečke povesti. V njih se prepletajo ideja o božji urejenosti sveta, domovinsko čustvo, gospodarska ideologija, omenjena je tudi protiizseljenska ideja.

3.2.4.1 Ideja o božji urejenosti sveta

Pomembno vlogo ima ideja božje urejenosti sveta v vseh Malešičevih kmečkih povestih. V *Kruhu* božja kazen za greh doleti Ritoperja na koncu. Zgori mu nova hiša, ki si jo je zgradil z izkoriščanjem in goljufanjem revežev, žena se mu odtuji, najhujšo kazen pa predstavlja nekaznovanje delavcev za požig. Stara Sotlička je

opozorila Ritoperja na božjo kazen, ki ga bo doletela: »In dan plačila pride tudi za Vas! Za vse hudobije pride dan plačila!« (267). Slabo je na koncu kaznovano, dobro je nagrajeno.

Živa voda prikaže povodenj kot božjo kazen oziroma opozorilo za nevoščljivost, hrepenenje po bogastvu, napuh in nespoštovanje tradicije: »Previsoko ste leteli, pregrešili ste se zoper svojo dobrotnico, vodo! Grešili ste, o, kako ste grešili nad mlinom, v katerem ste se rodili! [...] Prst božji!« (180). Trdanov sin Jože, ki je duhovnik, vidi povodenj kot pozitivno stvar: »Da ne prenesete nobene preskušnje! Bog že ve, čemu je poslal to na nas.« (195).

V *Izobčencih* želi Barica s poroko poravnati grehe iz preteklosti, ki sta jih njen oče in stari oče storila izobčencem Simoničem: »Že zato, da popravimo, kar je zagrešil stari oče nad Simoničevo Katjo, hiša in moj oče pa nad Katarino in Cecilijo. Povrnemo Simoničem. Po meni povrnemo, Ture Simoničev!« (110).

V delu *V zelenem polju roža* je Metka kaznovana za predzakonski spolni odnos s Tinetom. Otrok, ki ga rodi, kmalu po porodu umre. V Metki se vzbudijo močni občutki krivde in manjvrednosti, zato si ne zdi primerna, da bi postala žena poštenemu kmečkemu fantu. Greh iz preteklosti močno zaznamuje njeno življenje.

3.2.4.2 Domovinsko čustvo

Domovinsko čustvo je najizraziteje prikazano v povesti *Kruha*. Domovinskost je prikazana v ožjem smislu, in sicer predstavlja najrevnejši del Slovenske Krajine, Goričko, ki je v prologu opisano z besedami: »Ni kruha na Goričkem. Tam je preveč ljudi, peščena zemlja pa je skopa, zelo skopa.« (6). Ljudje iz tega območja gojijo močna čustva do svoje revne domovine, medtem ko delajo na madžarskih marofih: »Toplo sije solnce; zamižal bi in bi si siloma vtepel v glavo misel, da sedi pred svojo kočjo na Goričkem.« (92).

3.2.4.3 *Gospodarska ideologija*

Gospodarska ideologija je osrednja ideja *Žive vode*. Trdanov Janko je inženir, ki želi svoje znanje izkoristiti za blagostanje domačega mlina in rodnega kraja. Ob mlinu želi postaviti tovarno, kjer bi se zaposlili domačini. Med gradnjo jezusa in nove hiše naleti na mnoge ovire, ki se na koncu razrešijo. Njegov načrt zajema tudi združitev dveh mlinarjev, ki bi s skupnimi močmi lažje uresničila njegove načrte in bolje izkoristila potencial, ki ga nudi voda, vendar se oba temu upreta. Izpostavljena je ideja o nujnem gospodarskem razvoju in ekonomskem računu, kateremu se mora podrediti tudi oče, ki predstavlja tradicijo. To idejo na koncu kot rešitelj napete situacije izreče duhovnik Jože, Trdanov sin: »Priznam težko je prelomiti s starim in navajenim, ali naš čas kliče in zahteva svoje.« (196).

Veliko Malešičevih junakov je izobraženih ali se izobražuje, s čimer podaja idejo o nujnosti izobraževanja kmečkega prebivalstva. Najpogosteje se pojavlja motiv učiteljev in duhovnikov. V *Živi vodi* je Trdanova Katica nevoščljiva učiteljici Cilki, ker sama nima izobrazbe. Tudi glavni junakinji v delu *V zelenem polju roža* je žal, ker je niso dali v šolo, zato ne zna brati literature v nemščini.

V *Kruhu* socialno izkoriščanje nima razredne podlage, ampak je zanj individualno, s svojimi osebnostmi lastnostmi, odgovoren izkoriščevalec Ritoper. Izpostavljena je ekonomska korist bogataša, ki goljufa reveže, s čimer si ustvari veliko bogastvo.

3.2.4.4 *Rivalski odnos med mestom in vasjo*

Rivalstvo med vasjo in mestom Malešič prikaže v povesti *V zelenem polju roža*. Močne simpatije do življenja na vasi goji študent Tine med bivanjem v Ljubljani, kjer se počuti utesnjenega: »Vse tisto lepo, kar je doma, pobledi med svetom. Vstanem doma v junijsko jutro, koso na ramo, vrisk iz grla v pozdrav zarji. Tu? Naj zavriskam, zaprejo me ali vtaknejo na Studenec.« (41).

Motiv meščana kot turista na kmetih je podan v *Živi vodi*. K Janku pride na obisk njegovo dekle Olga z očetom. Pripeljejo se z avtom, kar predstavlja pravo atrakcijo

na vasi. Olga si ogleduje mlin ter okolico in je prikazana kot zmedeno mestno dekle na vasi, ki ne ve ničesar o kmetstvu. Odnos med meščani in kmeti ni prikazan konfliktno, ampak gre za neke vrste vzajemni pokroviteljski odnos.

3.2.4.5 *Protiizseljenska ideja*

Motivi izseljevanja so pogosti v Malešičevih povestih, čeprav nimajo osrednje vloge. Izseljevanje ljudi je posledica njihovega slabega socialnega položaja doma. Večinoma se izseljujejo v Ameriko, ki je sinonim za srečo in bogastvo. Nekateri tam obogatijo, drugi pa nesrečno končajo svoje življenje. V *Izobčencih* je prikazana tudi možnost Turetove selitve v Nemčijo, od koder je bila njegova mati. Izrazito protiizseljensko idejo izreče glavni junak *Žive vode* z besedami: »In v naši tovarni bi zaslužili tisti, ki nimajo gozdov, ne bornega polja. Ne bi jih gonil glad po svetu. Doma bi našli Ameriko!« (37).

3.2.5 **Motivacijski mehanizmi**

Da se dogajanje pomakne naprej ali da se delo zaplete in razplete prav na določen način, je skoraj vedno vzrok v avtorjevi izrecni volji in le redko drugje. Za odkritje motivacije je pomembno, kako se je povest zaključila (pozitivno/negativno) in zakaj se je zaključila tako in ne drugače (Slovenska kmečka povest, 84-85). V Malešičevih povestih se pogosto pojavljajo motivacijske kombinacije.

3.2.5.1 *Realistična + etična motivacija*

Kombinacija psihološke in etične motivacije je podana v delu *V zelenem polju roža*. Glavna junakinja Metka se zaveda, da je sama odgovorna za dejanja iz preteklosti. Bije boj sama s sabo. Zaradi moralnega imperativa zavrne vse snubce. Moralni imperativ je vse do konca zvestoba študentu Tinetu, ko pa se na koncu dokončno zave, da ljubezen s študentom ni mogoča, postane moralni imperativ samokaznovanje. Največjo motivacijsko moč ima ljubezensko čustvo, ki je vseskozi nezmožno uresničitve. Metkine odločitve so posledica njene

ponotranjene etične volje. Tine je Metkin ljubezenski ideal, kdor podvomi vanj postane njen sovražnik.

3.2.5.2 *Metafizična motivacija*

Metafizična motivacija je prisotna v povesti *Živa voda*. Ko se situacija na koncu zaplete, se naključno prikaže Trdanov sin Jože – duhovnik, ki ga že dolgo ni bilo doma, in pomaga razrešiti probleme. Mati je zelo vesela, ko ga zagleda in pravi: »Jože, moj Jože! Sam Bog te je poslal! Izpregovori!« (195). Tudi drugi so veseli bratove navzočnosti. Jože pomiri strasti, ki so se razvile v družini, potem ko so zvezali in odpeljali očeta, ki prepoveduje posege v mlin. Vsi obtožujejo Janka, da je on odgovoren za razdor v družini. Jože stopi na stran Janka, ki uvaja nujne gospodarske novosti. Tudi sam se loti del in pravi: »Doma ostanem, dokler ne postorimo najnujnejših del. [...] Janko razsvetli mlin, da bo ko slavolok, ki pozdravlja očeta.« (198). Konec je plemenit: dobre osebe so poplačane, slabim je odpuščeno; to je značilnost krščanstva. Metafizična motiviranost je podkrepljena še z etično motivacijo. Janko je dober in ne skrbi za lastno korist, zato mu je na koncu usoda naklonjena.

3.2.5.3 *Etična motivacija*

V povestih *Izobčenci* in *Kruh* je izpostavljena etična motivacija. V prvi povesti se konča izobčenstvo Simoničev, za kar si prizadeva županova hči Barica. Županovi sprejmejo Tureta za bodočega zeta in tako popravijo krivice, ki sta jih župan in njegov oče povzročila dvema generacijama Simoničev. Na koncu sta zmagovalca Barica in Ture, oče pa je poražen; dobro je nagrajeno, slabo pa kaznovano. Etična motivacija je v *Izobčencih* kombinirana še z metafizično in socialno. Župan se na koncu spremeni: želi pomagati svoji polsestri, vendar je že prepozno, in sprejme Tureta za zeta. Socialna komponenta se kaže v povzpetju izobčenca iz družbene izoliranosti. V drugi povesti pa kolektiv slavi zmago nad izkoriščevalcem. Bogataš na koncu doživi veliko hudega, to predstavlja kazen za njegovo slabo preteklost. Najemniški delavci dobijo na koncu moralno zadoščenje za prizadejane krivice. V *Kruhu* je prikrit razredni značaj socialnega konflikta.

3.2.6 Pripovedna perspektiva

Malešič v svojih kmečkih povestih kombinira več pripovednih perspektiv: idilično oziroma sentimentalno, folklorno ter poljudno perspektivo. Matija Malešič se je namreč rodil in odrasel na kmetih ter zgodaj (pri trinajstih letih) odšel v Novo mesto. Ko je končal študij prava, je bil zaposlen kot uradnik po mestih. Skozi literaturo je ohranjal spomine na otroštvo in kmečko življenje, kar kažejo motivi vezani na Belo krajino. Bil je zelo navezan na mater, zato se verjetno pogosto pojavlja motiv matere in otroštva v njegovih delih. Folklorni motivi dajejo Malešičevim povestim pravo kmečko atmosfero. V njegovih povestih se pojavljajo tudi pregovori in biblijski citati. V večini del prevladuje krščansko etična vsebina, saj je bil tudi Matija Malešič zgleden katoličan.

3.2.7 Zaključki povesti

Zaključki Malešičevih povesti so v večini primerov pozitivni, vendar ne gre nikoli za čisti pozitivni konec, ampak sta prisotna podtipa pozitivnega konca. Dvakrat se pojavi perspektivistični konec, enkrat pa kombinacija pozitivnega in negativnega zaključka. Negativno se povest konča v enem primeru.

3.2.7.1 Pozitivni konec

Kombinacija pozitivnega in negativnega konca je v *Kruhu*. Srečno se povest konča za reveže, ker niso obsojeni na sodišču. Doživijo vsaj moralno zmago nad izkoriščevalcem. Bogataš Ritoper doživi poraz na sodišču, odtuji se mu žena in ostane brez novozgrajene hiše, ki mu pogori do tal. Sodišče kot meščanska kategorija je na strani zatiranih.

V dveh povestih je perspektivističen konec, to je v *Izobčencih* in *Živi vodi*. V prvem delu se Barica, ki se spre z očetom, vrne domov. Tureta so pred tem sprejeli za svojega sina. Vendar se Barica in Ture do konca zgodbe ne poročita in samo domnevamo lahko, da se bo to zgodilo v bližnji prihodnosti. To bi pomenilo, da bi Ture postal gospodar na županovi domačiji, s čimer bi mu bila poravnana krivica.

Živa voda se konča z nadaljevanjem gradnje jezusa, kar pomeni, da bodo v prihodnosti uresničeni Jankovi načrti. V mlinu bo zasvetila luč, zgrajena bo tovarna, v kateri bodo zaposleni domačini, in Trdanov rod bo imel lepo in bogato prihodnost.

3.2.7.2 *Negativni konec*

Negativni konec je v povesti *V zelenem polju roža*. Metka ostane sama in njeni snubci so zelo nesrečni v življenju. Ljubezen med Tinetom in Metko je dokončno pokopana. Glavna junakinja se odreče poroki s Francetom, ker je ni vreden. Ljubezen med študentom in naivnim ter poštenim kmečkim dekletom se konča nesrečno.

3.2.8 **Notranji ritem/kompozicija**

Tri obravnavane povesti imajo sintetično zgradbo, dogodki si sledijo po naravnem časovnem zaporedju sprememb. V *Izobčencih* pa Malešič uporabi analitično zgradbo, v pripoved vplete retrospektivo, saj je za razumevanje zgodbe nujno poznavanje dogodkov iz preteklosti. Tako nam avtor v retrospektivi predstavi izobčenstvo Simoničev, Turetovo mladost in zgodbo o grehu Baričinega starega očeta.

3.2.9 **Dogajalni čas in prostor**

Kraj dogajanja v nobeni kmečki povesti ni natančno določen. V *Kruhu* je dogajanje postavljeno na Goričko in Madžarsko. Natančno kraji niso določeni. *Izobčenci* se dogajajo v Beli krajini, saj sta omenjena Metlika in Črnomelj, a tudi tu vas, v kateri se dogaja zgodba, ni poimenovana in iz opisa je tudi ni mogoče ugotoviti. Še težje je določiti kraj dogajanja v *Živi vodi*. Edina znamenja, ki nakazujejo na kraj dogajanja, so belokranjska imena npr. Katica in Jure ter nekateri belokranjski narečni izrazi npr. jagmiti se in nagerlin. Dogajanje v delu *V zelenem polju roža* je

postavljeno v dolenjsko okolje in v Ljubljano. Malešič je konkretnije nakazal zgolj pokrajine, kjer se povesti dogajajo.

Prav tako ni v nobeni povesti konkretnije določen čas dogajanja. Približen čas dogajanja bi lahko določili v *Živi vodi*, če bi vedeli, kdaj se je začela elektrifikacija vasi v okolici Metlike. V delu *Kruh* je omenjen čas sedmih mesecev, ki jih najemniki preživijo na Madžarskem. V povesti *V zelenem polju roža* Malešič navaja dneve in krščanske praznike. Čas dogajanja je tu več let. V *Izobčencih* izvemo podatek o starosti glavne junakinje in o trajanju Turetove zaporne kazni. Zgodba se razplete v nekaj mesecih, veliko je podatkov o dogodkih iz preteklosti.

3.3 ZUNANJA ZGRADBA

3.3.1 Dolžine Malešičevih kmečkih povesti

Malešičeve kmečke povesti sem uvrstil med srednje dolge in dolge kmečke povesti, saj vse presegajo 25000 besed, nobena pa ni daljša od 60000 besed. Najkrajša povest so *Izobčenci* s 35000 besedami, sledi ji *Živa voda* s 44500 besedami, naslednja po dolžini je povest *V zelenem polju roža* s 56277 besedami, najdaljše pa je delo *Kruh* s 60000 besedami.

3.3.2 Naslov in podnaslov

Naslovi Malešičevih kmečkih povesti vedno napovedujejo vsebino. Naslovi se kot motivi večkrat pojavljajo v vseh delih. *Izobčenci* pomenijo oznako za belokranjsko družino Simonič, ki je v več generacijah izobčena iz družbe in stigmatizirana. V *V zelenem polju roža* je verz iz pesmi, ki simbolizira glavno junakinjo Metko. *Živa voda* je oznaka, ki jo je Janku nadel oče, in nakazuje njegov karakter. Na koncu *živa voda* postane preživa oziroma strup za očeta. *Kruh* pa označuje hrepenenje revežev po belem kruhu in je simbol za preživetje.

Vsa dela je Matija Malešič tudi podnaslovil s »povest« in so povezana z vrstno oznako. Izjema je delo *Kruh*, kjer je vrstni oznaki dodano še področje dogajanja, in sicer: Povest Slovenske Krajine.

3.3.3 Naslovi poglavij

Polovica Malešičevih kmečkih povesti ima tudi naslovljena poglavja, to sta povesti *Kruh* in *Izobčenci*. Naslovi povzemajo vsebino ali glavno osebo poglavja, npr. »Šoka« (Izobčenci).

3.3.4 Prolog in epilog

V treh obravnavanih povestih se na začetku pojavlja prolog, s katerim nas Malešič uvede v dogajanje povesti. V *Kruhu* je to ljudska pripoved o treh ptičicah, ki so delile srečo po Slovenski krajini. Tretja ptička, ki je priletela na Goričko, je pozobala grozdek in namenila temu območju samo obran pecelj, kar simbolizira revščino. Drugo delo s prologom je *Živa voda*, kjer stari Trdan razmišlja o ljudski pripovedi o treh sinovih, ki so šli po svetu, da prinesejo očetu živo vodo, s katero bo ozdravel. To razmišljanje se mu porodi, medtem ko čaka na prihod najmlajšega sina Janka, v ljudski pripovedi je namreč najmlajši sin prinesel očetu zdravilo. Tretja povest s prologom je *V zelenem polju roža*, kjer nam avtor kot prvoosebni pripovedovalec prikaže dogajanje v dijaškem stanovanju. Želi si, da bi ga gospodinja opravičila pri profesorju Martinu Lukaču, a ona noče iti.

Epilog je samo v delu *V zelenem polju roža*, kjer izvemo za razplet dogajanja iz prologa. Prvoosebni pripovedovalec razkrije, zakaj noče gospodinja k profesorju Lukaču. Martin je bil namreč njena nesrečna ljubezen. Epilog nam prikaže življenje glavne junakinje in Tineta veliko let pozneje. Oba živita v Ljubljani, vendar se izmikata drug drugemu.

4 MALEŠIČEVA DALJŠA PROZA

V okviru Malešičeve daljše proze bom monografsko obdelal povest z meščansko tematiko *Tam za goro*, povest s katoliško oziroma velikonočno tematiko *Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu* ter tri daljše pripovedi: *Zgodba o povišanju*, *Skleda leče* in *Amerikanec*.

4.1 TAM ZA GORO

Povest je izhajala v reviji *Dom in svet* leta 1927 v sedmih delih.

4.1.1 Zgodba

Mlad sodnik pride službovat v mesto. Gospoda ga začne uvajati v svojo družbo. Njihov način preživljanja prostega časa ga dolgočasi. Večino časa preživijo v gostilni, kjer pijejo, kartajo in imajo dolgočasne pogovore. Po prvi izrečeni sodbi se zameri meščanom. Obsodi namreč gostilničarjevega sina, kar povzroči sodnikovo izolacijo od družbe. Ker mu je dolgčas, se odloči za sodelovanje v gledališču in prevzame glavno vlogo. Predstava doživi velik uspeh in mladi sodnik si pridobi veliko simpatij deklet. Na veselici se zaljubi v Nado, rjavooko dekle iz vasi. Veliko pleše in se napije. Vsa dekleta si želijo njegove družbe, a on vse zavrača. Išče načine, kako bi se približal Nadi. Sprva se mu izmika, a sodnik z vztrajnostjo doseže, da ga vzljubi. Druga dekleta bi rada prekinila zvezo med sodnikom in Nado. To uspe Marici, ki je v noči po veselici, zanosila s sodnikom. Ko Nada izve za sodnikov greh, odide k teti in se odreče ljubezni do sodnika. Marica grozi, da se bo vrgla v vodo, s čimer želi sodnika prisiliti, da se poroči z njo. Povest se konča z obupanostjo sodnika in grohotom, ki je slabo znamenje.

4.1.2 Analiza

Snov dela *Tam za goro* je meščanstvo oziroma uradništvo. Večina dogajanja je postavljena v mestno okolje, prisotno pa je tudi vaško okolje, kamor hodi sodnik na

obisk k Nadi, meščani se hodijo zabavati na vas ob nedeljah in umor se zgodi na vasi, ki ga preiskuje sodnik.

Tema povesti z meščansko tematiko je nesrečna ljubezen med mladim sodnikom in hčerjo vaškega trgovca Nado.

V delu so prisotni **ljubezenski motivi**. Mladi sodnik predstavlja zelo želenega moža za mestna dekleta, zato se tudi trudijo za njegovo naklonjenost in se mu pogosto celo vsiljujejo. Vendar ni želen samo pri samskih dekletih, ampak tudi pri starejši mestni dami, ki jo zanemarja mož. Svoje hčere sodniku ponujajo celo očetje, kar mu omeni koncipist z besedami: »Vsak ima zate pripravljeno nevesto!« (Dom in svet 1927: 6). On se odreče vsem mestnim gospodičnam in se zaljubi v kmečko Nado, vendar se njuna ljubezen ne more razviti. Podan je meščanski **motiv hedonizma**, gospoda ves svoj prosti čas namenja zabavam, kartanju, popivanju in praznemu govoričenju: »Večer za večerom sedimo pri četrtinkah in govorimo, govorimo, govorimo. Tam pri okrogli mizi v kotu tolčejo tarok.« (Dom in svet 1927: 4). Uživaštvo je prikazano tudi na veselici, kjer ni moralnih zadržkov za meščane, ko so pijani. Na vasi se zgodi umor mladega dečka, kar predstavlja **kriminalni motiv**. Drugi primer kriminalnega motiva je grožnja nosečega dekleta, da bo skočila v vodo. Prisoten je tudi **motiv predzakonskih spolnih odnosov**, sodnika v pijanosti izkoristi preračunljiva Metka in zanosi. Za razliko od Malešičevih kmečkih povesti je tu prisoten **motiv ženskega ljubosumja**.

Junak povesti je mlad sodnik, ki ni poimenovan. Zaradi mladosti je zelo naiven in neizkušen v življenju, to s pridom izkoriščajo ženske. Sebe označi za idealista. Na začetku je zagnan za delo, vendar ga zagnanost vse bolj mineva in na koncu postane popolnoma pasiven ter vdan v usodo. Večkrat mu je dolgčas in v takih trenutkih mu edino družbo predstavljajo knjige in luč.

Za povest Tam za goro je značilna **psihološka motivacija**. Sodnik je v celoti odgovoren za svoja dejanja, ki so ga pripeljala v nesrečo. Želi oditi na dopust, da bi o vsem premislil v miru. Zaveda se, da mora stvari urediti, a ne najde izhoda.

Konec povesti je nesrečen. Glavni junak je obupan nad življenjem. Nič se mu ne izide po načrtih. Ujame se v past, ki mu jo je nastavila pretkana Marica. Ljubezen z Nado se konča nesrečno. Na koncu se zasmee, vendar to ni smeh veselja, ampak: »Zadnja pesem ptiča višav, ki so ga ujeli, mu prestrigli peroti in mu nategnili zanko okoli vratu.« (Dom in svet 1927: 234).

Ideja povesti, ki jo posreduje Malešič, je naivnost mladega in neizkušenega sodnika, ki se ujame v past meščanskega dekleta in si tako uniči mladostne načrte in ideale. Za svoj greh mora plačati visoko kazen, ostane brez osebe, ki jo ljubi, in razočaran nad življenjem. Izražena je ideja o božji urejenosti sveta.

Tip pripovedovalca v povesti je **prvoosebni pripovedovalec**, to je edino daljše Malešičevo delo s tem tipom pripovedovalca. V sodniku lahko vidimo podobo Malešiča s prvimi izkušnjami življenja v mestu in uradniškega dela. Iz svojih izkušenj je prikazal negativno podobo meščanov.

Tam za goro velja za predhodnico povesti *Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu*.

4.2 ŠKRLATNO NEBO NA VZHODU IN ZAHODU

Povest je izšla leta 1941 v Domu in svetu v šestih delih, leta 1960 pa jo je v knjižni obliki izdala goriška Mohorjeva družba. Za *Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu* je Malešič prejel tudi nagrado, ki so jo razpisali v Domu in svetu. Matija Malešič je omenjeno povest označil za katoliško povest, ko je izjavil: »Hotel bi dokazati, da se da napisati tudi katoliška povest.« (Mohorjev koledar 1982: 135).

4.2.1 Zgodba

Dogajanje se začne na veliki petek. Sodni svetnik Oven se spre z ženo, ker mu noče skuhati golaža, to ji prepoveduje strogi post. Odide v gostilno Port Artur, kjer se zbira mestna gospoda. Tam posedajo cele dneve, pijejo četrtinke vina, kartajo in govoričijo. Razmišljajo o novem kaplanu, ki je s pridigo naredil močan vtis na njihove družine. Ustanovijo klub, določijo pravila delovanja in napišejo svojo

himno. Oven se noče udeležiti velikonočne procesije in se raje zateče v gostilno. Po velikonočni procesiji se odpeljejo s skočijo na klubski izlet in prekinejo tradicijo velikonočnih družinskih izletov. Cilj njihovega izleta je gostilna, ki jo poimenujejo Sibirija. Tam pijejo četrtinke in se pogovarjajo. Opiti se vračajo domov in se prepirajo. Kočijaža silijo, da pohiti, zaradi česar se zgodi nesreča. Kočija se prevrne in Oven – največji nevernik – se hudo poškoduje. Župnik pride k hudo bolnemu Ovnu, a ta zavrne njegov obisk, ker ne verjame v boga. Župnik za pomoč prosi mladega kaplana Toneta, ki ga je strah oditi k Ovnu, vendar vseeno sprejme žrtev. Sprva ga sodnik zavrne, a ob drugem obisku uspe kaplanu, da Ovna spreobrne in mu da maziljenje preden umre. Po pogrebu praznujejo sedmino za Ovnom, ki se je udeleži tudi kaplan. Zgodba se konča nekaj dni po veliki noči, ko kaplanu uspe utrditi omajano vero otrok.

4.2.2 Analiza

Snov povesti *Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu* je velikonočna in meščanska. Na eni strani so predstavljeni mestni uradniki z liberalnimi načeli, na drugi strani so verne žene, njihovi otroci in kaplan, ki zastopajo konzervativna oziroma katoliška načela. Ves čas vlada med tema dvema komponentama konflikt, a na koncu zmaga krščanstvo. Povest se začne na veliki petek in konča nekaj dni po veliki noči.

Tema, ki jo izpostavlja delo, je božja ljubezen. Bog nas vseskozi preizkuša, vendar nikoli ne zapusti človeka.

Prevladujejo **motivi iz velikonočnega časa**. Na veliki petek se morajo kristjani držati strogega posta, zato žena prosi sodnika Ovna: »Oskar, ostani doma, vzdrži se vsaj danes pijače in ne jej, za božjo voljo te prosim, ne jej danes mesa.« (11). Pri velikonočni procesiji igra trobenta, ljudje so lepo oblečeni, prisotni so gasilci, ženske nosijo jedila k blagoslovu in prisotno je praznično razpoloženje. Ti motivi dajo posebno barvo povesti. V *Škrlatnem nebu na vzhodu in zahodu* je veliko **motivov krščanskega bogoslužja**: molitev, spoved, štola, maševanje ... Prisoten je **motiv satana**: »Satan, Satan, kakšno moč imaš.« (83). Pojavljata se tudi motiva

božje dobrote in kazni. Božja kazen doleti Ovna, na veliki petek je namreč jedel meso, zato se hudo poškoduje in umre. Malešič tudi v tej povesti izpostavi **motiv hedonizma**. Meščani svoj prosti čas preživljajo v gostilni, tam se predajajo alkoholu in kartajo celo v postnem času. Za **ljubezenske motive** je v povesti z velikonočno snovjo malo prostora. Prikazan je motiv varanja, ko Jereb vara svojo ženo z natararico in učiteljico. Izražen je **motiv trpečih žena**, ki same skrbijo za otroke in žalostne čakajo, kdaj se bodo moške vrnil domov iz gostilne.

Junak povesti je mlad kaplan Tone. S svojo skromnostjo in ponižnostjo si pridobi naklonjenost vernikov in tudi nevernikov. Njegove pridige imajo močan vpliv na ljudi, kar mu pove prijatelj Medved z besedami: »Tvoja današnja pridiga je bila pesem, ki je ljudje ne morejo pozabiti. Občudujejo te, strahoma ti gredo s pota, spoštljivo se ozirajo za teboj.« (33). Kaplan je izrazito pozitivna oseba z moralno-vzgojno funkcijo.

V delu *Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu* je izražena **metafizična motivacija**. Ker gre za povest s katoliško tematiko, je njen končni cilj plemenit: dobro je na koncu poplačano, slabo je kaznovano. Nič na svetu se ne more zgoditi brez božje volje. Metafizična motivacija je dopolnjena s **psihološko**. Sodnik Oven se na koncu spremeni, postane veren in sprejme maziljenje na smrtni postelji.

Konec povesti je srečen. Kaplanu uspe utrditi vero v boga in pregnati človeške dvome v božjo dobroto, ki se porajajo pri Jerebovi hčerki Mileni in njenih sestricah. Njihov oče se kljub molitvam ni poboljšal, a jih kaplan prepriča, da človek z vztrajnostjo doseže uresničitev vseh želja pri bogu. Delo se konča s pogledom na lepote škrlatnega neba na zahodu.

Izpostavljena je **ideja** o božji ureditvi sveta. Malešič nam posreduje misel, da človek ne sme nikoli izgubiti zaupanja v božjo dobroto in pravičnost. Tudi največji nasprotnik vere se pred smrtjo spreobrne in dovoli, da ga kaplan mazili. V tem je simbolika velike noči in z njo povezanega vstajenja.

Podoba meščanov v tej povesti je izrazito negativna. Ne družijo jih prijateljstvo, ampak dolgočasje mestnega življenja. Mestno gospodo je Malešič dobro poznal,

saj je tudi sam spadal mednjo, zato je lahko podal natančno podobo življenja meščanov.

Škrlatno nebo simbolizira prostor, do koder nam seže pogled. Povest se začne s škrlatnim nebom na vzhodu in konča s škrlatnim nebom na zahodu.

4.3 ZGODBA O POVIŠANJU

Zgodba o povišanju je izšla v Slovenskih večernicah leta 1915. Delo je podpisano s psevdonimom Stanko Bor. Žanrsko je to koledarska oz. božična zgodba.

4.3.1 Zgodba

Pripoved se začne v času božiča. Rekrut Janez Hudoklin se izkaže med defiliranjem, zato mu stotnik dovoli oditi na božični dopust. Tega se Janez zelo razveseli, sovojaki pa mu zelo zavidajo. V sanjah si predstavlja, kako lepo bo doma med božičnimi prazniki. Ker se želi postaviti pred domačimi, si kupi zvezde, ki pomenijo višji položaj v vojski. Z vlakom se odpelje iz Celovca na Dolenjsko. Celo pot razmišlja, kako bi si našil zvezde, da ne bi tega opazili vojaki. Med potjo domov skrene s poti in si prišije zvezdi na srajco. Doma so presenečeni in veseli Janezovega prihoda. Cela vas občuduje Hudoklinov visok vojaški položaj. Peče ga vest in boji se, da ga ne bi odkrili. Z očetom odideta v gostilno in tam orožnik ugotovi Janezovo laž. Hudoklin zbeži iz gostilne. Vojaki spet defilirajo pred stotnikom, vendar Janez tokrat ni nagrajen, ampak kaznovan.

4.3.2 Analiza

Snov pripovedi je vzeta iz vojaškega in prazničnega kmečkega življenja. Na začetku se dogajanje odvija v vojašnici, nato se preseli v vojakovo domačo vas, konča se v vojašnici.

Zgradba pripovedi je ciklična. Razlika med začetkom in koncem je v tem, da je na začetku Janez nagrajen, na koncu pa kaznovan. Na začetku se dogajanje odvija v vojašnici v Celovcu, nato se preseli na Dolenjsko, konča se zopet v Celovcu.

Pogosti so **motivi iz vojaškega življenja**. Kraj dogajanja je vojašnica. Mlad rekrut hrepeni po domu in želja po dopustu se mu uresniči. V domači vasi Janez starejšim moškim pripoveduje o služenju vojske. Pojavljajo se motivi vojaških častnikov, stroge discipline, kaznovanja prekrškov, hrepenenja mladega vojaka po višjem činu, defiliranja ... Veliko je **religioznih motivov**, vezanih na božični čas. To je značilnost božične oziroma koledarske zgodbe. Janez si v mislih predstavlja kropljenje hiše in ostalih poslopij z blagoslovljeno vodo. Bratje in sestre postavljajo jaslice, cela družina je zbrana v sobi, skupaj odidejo k polnočnici. Izpostavljen je **etični motiv**. Hudoklin začne lagati in laganje mu preide v navado. Tega se tudi sam zaveda, vendar si ne more pomagati.

V pripovedi sta združeni **etična in psihološka motivacija**. Janez je sam odgovoren za svoja dejanja. Želja po časti je močnejša od poštenosti. V njem se pojavljajo občutki krivde, samoobtoževanja in moralni imperativ v obliki črva, ki ga gloda. Laži in prikrievanja ga na koncu pripeljejo do kazni. Vendar kazni ne dojema kot nesrečo, ampak kot konec trpljenja, ki si ga je sam povzročil.

Izražena je **ideja** o božji ureditvi sveta. Malešič nam sporoča, da hlepenje po časti človeka ne osreči, ampak ga peha v nesrečo. Laži se vedno razkrijejo in morajo biti kaznovane.

Konec je kombinacija pozitivnega in negativnega zaključka. Negativno stran predstavlja kazen, ki pa je hkrati pozitivna. Sovojaki se posmehujejo Hudoklinu, zato si želi oditi stran, hkrati se zaveda, da mora biti kaznovan za laži in prikrievanja. Težko mu je pri srcu in najraje bi se zjokal od jeze in sramu.

4.4 SKLEDA LEČE

Pripoved je izhajala leta 1940 v Domu in svetu v več nadaljevanjih.

4.4.1 Zgodba

Pohabljenca Ivana želita oče in mačeha poročiti in se ga tako znebiti od hiše, čeprav ima pravice prvorojenca. Namenjajo mu posebno pozornost, da bi ga prepričali. Z očetom se odpravita na dogovor o priženitvi k Divjakovim. Ivanu se upira misel, da bi se moral poročiti z Divjakovo Julko, ki je nameravala skočiti v Muro zaradi nesrečne ljubezni. Pri Divjakovih snubca lepo pogostijo. Ivan odide k Julki v sobo, a je ne želi mučiti z vprašanji, ker se mu smili. Oče je že zelo pijan, ko se vračata domov. Mačehi navdušen pripoveduje, kako je bilo lepo pri sosedu. Doma Ivanu zopet ponudijo najboljše jedi, vendar jih spet zavrača. Noče jesti in zahteva, da mu dajo lečo. Ker se upira, ga oče zapre v poseben prostor. Ponovi se prizor izpred dvanajstih let. Ivan odide po pomoč in nasvet k teti, vendar je razočaran tudi nad njo. Njen mož mu pove, da si vsi želijo njegove zemlje, ki jo je podedoval po mrtvi materi. Razočaran se vrne domov. Mačeha mu pripravi lečo, vendar jo zavrne. Da bi se ji maščeval, jo prvič pokliče mačeha. Ivan se počuti kot zmagovalec, mačeha je zelo potrta.

4.4.2 Analiza

Snov v *Skledi leče* je kmetstvo. Osebe v pripovedi so kmečkega stanu in se preživljajo s kmetijstvom. Dogajanje je postavljeno v prekmursko vas, ki ni imenovana.

Tema pripovedi je lastninski odnos. Prvorojenca Ivana se želita oče in mačeha znebiti. Iščeta mu nevesto, ki bi imela posestvo. Ivan se zaveda svojega položaja in pravic prvorojenca, zato zavrača ideje, ki mu jih drugi vsiljujejo.

V *Skledi leče* prevladujejo **gospodarski motivi**. Poudarjen je konflikt med sinom na eni strani ter očetom in mačeho na drugi. Ivana se želijo znebiti, ker ima kot

prvorojenec pravico do dedovanja domačije. Posestvo predstavlja očetu najpomembnejšo stvar na svetu, zato je ne želi prepustiti pohabljenču. Ivana nameravajo poročiti z dedinjo posestva, čemur on nasprotuje. Hkrati je Ivan edini naslednik doma, saj je bil dom last njegove prave matere. Oče se je priženil na dom in se po smrti matere ponovno poročil. **Ljubezenski motiv** je vezan na lastninski odnos. Starši so tisti, ki se dogovarjajo o poroki. Ivan predstavlja rešitelja Julki. Julko je pustil sin trgovca, ker nima dovolj dote. Da bi prikriili greh, nameravajo starši priženiti Ivana k Divjakovim. Ivan in Julka sta pasivna dejavnika ljubezenskega razmerja. Prikazan je **etični motiv** zle mačehe. Mačeha je do Ivana prijazna le takrat, ko ima od tega korist. Skrbi za svoje otroke in njihovo dedovanje. Ima močan vpliv na moža in ga izkorišča za uresničitev svojih zlih namer. V okvir etičnih motivov sodi tudi Ivanova pohabljenost. Zaradi te hibe ga polbratje zaničujejo. Pohabljenost je tudi ovira za dedovanje doma in lastno izbiro dekleta. Vendar pohabljenost ni prirojena, ampak je posledica poškodbe, ki jo je Ivanu prizadejal oče. Izražena je vzgojno-poučna vloga župnika kot svetovalca. Prisoten je tudi **folklorni motiv** snubitve. Oče in Ivan se odpravita k Divjakovim na pogovor o poroki. Oče se z Divjakom dogovarja o hčerini doti, Ivan pa na samem govori z Julko. **Kriminalni motiv** je prikazan v poskusu samomora. Julka se želi utopiti v Muri zaradi zavrnitve trgovčevega sina.

V pripovedi sta kombinirani **etična in psihološka motivacija**. Zavrnitev poroke je posledica Ivanove ponotranjene etične volje. Ivan noče, da bi ga poročili proti njegovi volji in pri tem upoštevali zgolj svoje koristi, njega pa zanemarili. Na koncu Ivan sledi svojim mislim in čustvom ter zavrne namero mačehe in Divjakovih. Izpostavljena je očetova odgovornost za sinovo pohabljenost.

Dom je kmečka domačija – pozitivna kategorija. Reprezentant doma je oče, ki ima izrazito negativno podobo. Nanj ima močan vpliv žena. **Junak** je Ivan, ki noče zapustiti doma in se odpovedati dedovanju. Zaveda se svoje pohabljenosti in manjvrednosti v očeh drugih. Simpatija je na strani junaka. **Nedom** predstavlja Ivanu Divjakovo posestvo, kamor ga želijo priženiti.

Malešič nam v Skledi leče poda **preplet treh idej**: gospodarske, ideje o zraščeniosti človeka z zemljo in ideje o božji urejenosti sveta. Oče in mačeha se

želita znebiti Ivana zaradi skrbi za druge otroke. Njegov del posestva bi s priženitvijo ostal domu. Ivan se ne vda v usodo in se bojuje za svojo pravico. Očetu pomeni posestvo najvišjo vrednoto. Na koncu je dobro nagrajeno, zlo pa kaznovano.

Konec pripovedi je kombinacija pozitivnega in negativnega zaključka. Moralno zmago doživi Ivan, ko na koncu prvič pokliče mamo mačeha. Mačeha je zelo razočarana in potrta zaradi ugotovitve, da se njeni zli nameni ne bodo uresničili.

Za razlago Ivanove pohabljenosti Malešič uporabi analitično zgradbo pripovedi. V retrospektivi nam pojasni očetovo krivdo za sinovo nesrečo. Uporabljena je tudi ciklična zgradba pripovedi: ponovijo se dogodki iz preteklosti. Oče namerava zopet kaznovati sina z udarcem, vendar to prepreči mačeha in predlaga milejšo kazen, in sicer zapor v zatohlo poslopje. Ponovi se dogodek izpred dvanajstih let.

4.5 AMERIKANEC

Delo je izhajalo v orlovskem glasilu Mladost v več delih leta 1913 pod psevdonimom Stanko Bor.

4.5.1 Zgodba

V Dobliče orožniki pripeljejo Petra Žagarja, ki je dolgo časa živel v Ameriki. Nihče ga ne prepozna, saj so pričakovali, da se bo vrnil kot bogat gospod s kočijo. Sprva celo ugotavljajo, če je ta oseba res Peter. Doma ga na začetku ne prepoznata niti brat niti mati. Žagarju se je med potjo domov zgodila velika nesreča. Na ladji so mu ukradli ves denar in ga kot reveža zaprli v podpalubje. Tam je zblaznel. Novica o Petrovi nesreči je kmalu obšla celo Belo Krajino. Ker ga ljudje gledajo kot neumneža, zbeži od doma. Odide k zaročenki Metki, kjer ga odpodijo kot klateža. Želi se vrniti v Ameriko, vendar mu nihče noče posoditi denarja za pot. Ponovno se mu zmeša in ostane v domači hiši. Kmalu umre mati, ki edina skrbi zanj. Po materini smrti Peter zapusti domačijo in se potepa po vasi. Pomaga pri kmečkih opravilih in v zameno mu ljudje dajejo hrano. Kadarkoli kdo odide v Ameriko, se v

njem zbudi želja, da bi tudi sam odšel, vendar ga nikoli ne sprejmejo. Kmalu izve, da se bo Metka poročila. Na njen poročni dan se Peter prikaže pred svati, ki ga porinejo v sneg, zato zmrzne in umre.

4.5.2 Analiza

Snov je vezana na kmetstvo. Dogajanje je postavljeno v belokranjsko vas Dobljče. Osebe so kmečkega stanu.

Tema pripovedi je nesrečna usoda belokranjskega fanta, ki je obogatel v Ameriki, vendar so mu med potjo domov ukradli ves prigarani denar, zato zblazni.

Pogosti so **gospodarski motivi** vezani na podobo o Ameriki. Amerika ljudem predstavlja priložnost za rešitev iz revščine. Ko odhajajo na pot, si predstavljajo bogastvo in srečo. Mnogo med njimi jih konča nesrečno: zasuje jih v rudnikih, stroji jih poškodujejo, okradejo jih, ubijejo itd. Nekateri tudi obogatijo in se vrnejo domov, kjer srečno živijo. Belo krajino prikaže Malešič kot zelo revno področje. Opiše jo z besedami: »Oj nesrečna, usmiljenja, sočutja vredna zemlja, Bela Krajina!« (Mladika 1913: 155). Selitev v Ameriko je nuja, zato tja odhaja veliko Belokranjcev. **Ljubezen** med Petrom in zaročenko Metko se konča nesrečno. Metka zavrne Žagarja, ker on obuboža. Ljubezen se podredi ekonomskemu računu. Podan je **etični motiv** dobre matere. Mati je edina, ki ljubi in spoštuje Petra, čeprav se vrne reven domov. Skrbi zanj, medtem ko je bolan. materina smrt ga zelo potre, zato zapusti rojstno domačijo. Ljudje imajo do Petra slab odnos. Zaradi zblaznitve se mu izogibajo in posmehujejo, označijo ga za norca. Dvakrat se pojavi **kriminalni motiv** poskusa samomora. Ko Petra okradejo želi skočiti v morje, vendar ga zadnji trenutek zgrabijo in zaprejo. Drugič namerava Peter skočiti za mamo v grob in biti za vedno z njo, tudi tokrat ga rešijo in odvedejo domov. **Folklorni motiv** je prikazan na koncu. Petrova izvoljenka se poroči, igra harmonika, svatje se veselijo in vriskajo.

V pripovedi se prepletata **socialna in umetnostna motivacija**. Peter s svojim bogastvom doseže življenjski cilj, vendar je s krajo konec vseh njegovih idealov in ciljev: izgubi ženo, ljudje se norčujejo iz njega, ne more si ustvariti doma in

postane klatež. Malešič je v zgodbi sledil žanrski zakonitosti kmečke povesti. Na koncu mora slediti propad glavnega junaka kot opomin vsem, ki so hrepeneli po Ameriki.

Junak pripovedi je Peter, ki si želi ustvariti kmečki dom, vendar se mu načrti porušijo, zato mu **dom** predstavlja rojstna vas. Tudi v rojstni hiši se počuti kot tujec. Kategorija **nedoma** pa je Amerika, kamor množično odhajajo belokranjci.

Močno je izražena **protiizseljnska ideja**. Z negativnimi podobami nesreč pri delu in krajami želi Malešič pokazati, da Amerika ne predstavlja zgolj bogastva in rešitve revščine, ampak tudi trpljenje. Problematiko izseljevanja iz Bele krajine opiše tako: »In za očetom gre sin, za bratom brat, za sestro sestra; izseljujejo se cele družine: puščajo domove prazne, gredo – in se navadno ne vrnejo več, a če se vrnejo ne najdejo miru in zadovoljstva doma, vleče jih neka sila nazaj v Ameriko.« (156).

Konec Amerikanca je nesrečen. Peter zmrzne v snegu, potem ko ga vanj porinejo svatje njegove izvoljenke. Malešič se na koncu vpraša, ali je junak res zmrznil v snegu ali mu je počilo srce zaradi razočaranja.

Zgradba povesti je analitična. V retrospektivi nam Malešič razkrije potovanje Petra domov z ladjo in krajo denarja, ki mu je uničila življenjske načrte.

5 MNENJA KRITIKOV

Malešič je svoja dela objavljala v katoliških revijah in založbah: Dom in svet, Mladika, Slovenske večernice, Slovenčeva knjižnica ... To se je skladalo z njegovim nazorskim pogledom, kajti veljal je za zglednega katoličana. Večina kritik je bila objavljena v Domu in svetu. Kritiki Malešičevemu pisanju niso bili preveč naklonjeni. Najpogosteje se pojavlja kritika Malešičeve gostobesednosti, lirčnosti in izbire sloga. Nasprotno so pohvalili Malešičevo izbiro snovi in bogat, svež jezik. J. Šilc je za povest Izobčenci dejal: »Povest je ostala na potu od zgodbe do umetnosti, ali jo bo Malešič dosegel?« (Dom in svet 1934: 100). Hkrati je pohvalil neoporečno zgradbo in predstavitev etičnih odnosov v povesti. Ivan Pregelj je pozitivno ocenil izbiro snovi, aktualnost in slog v povesti Kruh. Negativno pa je ovrednotil zanemarjanje objektivnosti, epičnosti in realističnosti. Tone Glavan je ocenjeval Malešičevo kmečko povest V zelenem polju roža. Pohvalil je avtorjevo izbiranje motivov. Vendar opozarja tudi na določene napake v delu: preveč naštevanja, premalo poglobitve v osebe, prenasičeno modrovanje itd. Po smrti je Malešičevo literarno ustvarjanje ocenil Jože Pogačnik v Mladiki: »Malešič je pisal iz notranje potrebe ter si je v literarnem delu iskal hladeče utehe v najbridkejših urah. Ni se ukvarjal z estetskimi teorijami, a lepoto je ljubil z vsem žarom svoje občutljive duše.« (Mladika 1940: 281). O delih Matije Malešiča je Pogačnik dejal: »Dolgo dolgo bomo še brali njegove doslej neobjavljene povesti! In mnogo nam je hotel še povedati.« (Mladika 1940: 280). Kritika Malešiča ni potrla, ampak mu je predstavljala nov izziv za nadaljnje delo. Na zelo bolečo Šilčevo kritiko o Izobčencih se je Malešič odzval z besedami: » Sem občutljiv res ali tudi trmast! In taka kritika me ne bo zlomila.« (Mladika 1940: 281).

6 ROKOPISI MALEŠIČEVIH NEOBJAVLJENIH DEL

Moj namen je bil tudi raziskati, kje se hranijo rokopisi Malešičevih neobjavljenih del. Obstajale so domneve, da se Malešičeva rokopisna zapuščina nahaja v zapuščini Tineta Debeljaka. Te domneve so se izkazale za točne. V Arhivu Republike Slovenije hranijo del zapuščine Tineta Debeljaka in med to zapuščino sem odkril neobjavljeno rokopisno in tipkano gradivo Matije Malešiča in rokopise za nekaj objavljenih del.

Debeljakova zapuščina se hrani v Arhivu Republike Slovenije pod oznako AS 850 v devetih škatlah. Tri Malešičeva pisma so v prvi škatli. V šesti škatli pa je veliko Malešičevega rokopisnega in tipkanega gradiva. Večina rokopisov je težko berljiva: Malešič je svoja dela sproti popravljal in vidi se, da je avtor veliko pisal ponoči, saj nekaterih besed ni mogoče prebrati. Nekaj listov je tudi poškodovanih.

Gradivo, ki se nahaja v šesti škatli:

1. Verjetno rokopis za cikel pripovedi *Slike z bojišča*: brez naslova, vojna tematika, 27 poglavij, 145 listov.
2. Verjetno rokopis za vojni roman *Bella gerant alii*: brez naslova, vojna tematika, 369 strani, imena krajev (Gorica, Kanal, Črnomelj). Najbrž je to prvi del romana od načrtovanih treh, ki ga je Malešič popravljal, preden je umrl.
3. *Igračica*: neobjavljen rokopis kratke pripovedi, ljubezenska tematika, 11 strani.
4. *Druga točka sporeda*: neobjavljeno tipkano gradivo, kratka pripoved, uradniška tematika, 13 strani.
5. *Odgovora na tisto vprašanje ni*: neobjavljeno tipkano gradivo, kratka pripoved, vojaška tematika, 13 strani.
6. *Škratno nebo na vzhodu in zahodu*: objavljeno gradivo, rokopis, 17 poglavij.
7. *Drina šumi ...*: neobjavljeno tipkano gradivo, vojni roman, vojna tematika, 39 poglavij (podnaslovljenih), 515 strani.

Del zapuščine Tineta Debeljaka hranijo tudi v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. V tej zapuščini je samo eno pismo Matije Malešiča. Rokopis za objavljeno povest *V zelenem polju roža* pa hranijo v NUK-u v zapuščini Antona Debeljaka pod oznako: MS 1190.

7 POVZETEK

Na Malešičevo literarno ustvarjanje je imelo močan vpliv njegovo življenje. V svojih delih prikazuje rojstno Belo krajino, Slovensko krajino, kjer je služboval, in Primorsko, kjer se je bojeval med prvo svetovno vojno. Velik vpliv na pisateljevanje je imela tudi Malešičeva nazorska usmerjenost (katolištvo) in zaposlitev.

Najpogosteje se v Malešičevi daljši prozi pojavlja ideja o božji urejenosti sveta (zle osebe so kaznovane, dobre so nagrajene; za grehe je potrebno plačati kazen). Prevladujejo etični, gospodarski in ljubezenski motivi. V obravnavanih delih ni čistega pozitivnega konca. Pogosto se pojavljata kombinacija pozitivnega in negativnega konca (dobre osebe doživijo zmago, slabe so kaznovane) ter perspektivistični konec (pričakovanje, da bo v prihodnosti takšen razplet, kot si ga predstavljamo iz konca pripovedi). V večini analiziranih Malešičevih del so prisotne kombinacijske motivacije (največkrat se pojavlja kombinacija z etično motivacijo).

Kmečke povesti Matije Malešiča niso tipične kmečke povesti. Označimo jih lahko za poskuse oblikovanja drugačne (morda celo modernistične) proze. V njegovih kmečkih povestih ni izpostavljen osrednji lik močnega gruntarja. Junaki v večini primerov ne hrepenijo po dedovanju kmečke domačije: lahko jo že imajo, si je ne zaslužijo, ali se zavedajo, da niso dediči grunta. Kategorija doma je pogosto razumljena v smislu abstraktnega prostora, kjer se glavni junak počuti domače (rojstna vas, del pokrajine in rodbina). Zaključki kmečkih povesti niso nikoli čisti pozitivni konci (nikoli se povest ne konča s poroko ali rojstvom).

V obravnavanih delih z meščansko tematiko Malešič izpostavi motive, povezane z uživaštvom meščanov. Podoba meščanstva v kmečkih povestih je prikazana nevtrarno. Nasprotno pa je meščanstvo in uradništvo v daljših pripovedih z nekmečko tematiko prikazano izrazito negativno. Avtor je prikazal podobo življenja v mestu iz lastnih izkušenj, saj je kot uradnik služboval po mnogih slovenskih krajih.

8 BIBLIOGRAFIJA MALEŠIČEVIH DEL

8.1 KMEČKE POVESTI IN DALJŠE PRIPOVEDI S KMEČKO TEMATIKO

1. Kruh. Mohorjeva knjižnica 15 (1927).
2. Izobčenci. Slovenske večernice, zvezek 86 (1933).
3. V zelenem polju roža. Slovenčeva knjižnica I/17 (1942).
4. Živa voda. Mohorjeva knjižnica 22 (1928).
5. Amerikanec. Mladost VI/1 – 12 (1913).
6. Skleda leče. DiS 52 (1940). (več nadaljevanj)

8.2 POVESTI Z MEŠČANSKO TEMATIKO

1. Tam za goro. DiS 40 (1927). (delo izšlo v več nadaljevanjih)
2. Škratno nebo na vzhodu in zahodu. Goriška Mohorjeva družba (1960).

8.3 PRIPOVEDI Z VOJAŠKO TEMATIKO

1. Zgodba o povišanju. Slovenske večernice, 69. zvezek (1915).
2. Janezek. Mladika XVIII (1937).
3. Domotožje. Mladika XV (1934).
4. V prvem razredu. Mladika IX (1928).

8.4 KRAJŠE PRIPOVEDI Z VOJNO TEMATIKO

1. Ljudje od Soče. Ilustrirani Glasnik (1916/17). (cikel pripovedi)
2. Slike z bojišča. Ilustrirani Glasnik (1917/18). (cikel pripovedi)
3. Odsev. Ilustrirani Glasnik III/20 (1917).
4. Proglašen za mrtvega. Ilustrirani Glasnik III/29 (1917).
5. Pri pokopu. Ilustrirani Glasnik III/31 (1917).
6. Pri ognju. Ilustrirani Glasnik III/34 (1917).
7. Skok. Ilustrirani Glasnik III/39 (1917).

8. Nedolžen. Ilustrirani Glasnik III/40 (1917).
9. Nezaupanje. Ilustrirani glasnik III/45 (1917).
10. Dogodek. Ilustrirani Glasnik III/48 (1917).

8.5 KRAJŠE PRIPOVEDI S KMEČKO TEMATIKO

1. Dvanajst plugov. Mladika IV (1923).
2. Zakopano vino. Mladika VII (1926).
3. Sosedje. Mladika X/6 (1926).
4. Tiho, tiho. Mladika XI (1930).
5. Brodnik Matija. Zora XV (1908/09).
6. Belokranjska idila. Zora XV (1908/09).
7. Anuška in Joško. DiS XXXVI (1923).
8. Črnomelj. DiS XXXXI (1928).
9. Pri svetem Sebastijanu. DiS 42/10 (1929).
10. Zelena jasa v gozdu. DiS 51 (1939).
11. Kriva prisega. Dolenjske novice XXV (1909). (več nadaljevanj)

8.6 KRAJŠE PRIPOVEDI Z MESTNO TEMATIKO²

1. Zapestnica. Mladika IX (1928).
2. Med odmorom. Mladika VI (1925).
3. Njena okna brez rdečih nagerlnov. Mladika XIV (1933).
4. Na saneh. DiS XXXIV (1921).
5. Adela. DiS XXXV (1922).
6. Za turškim gričem. DiS XXXXI (1928).
7. Zelena kostanjeva veja. Mladika VI (1925).
8. Roman brez konca. DiS XXXXVII (1934).

² V okvir mestne tematike sem združil meščansko, uradniško in delavsko snov. Izhodišče predstavlja kraj dogajanja, ki je v vseh umeščenih pripovedih mestno okolje.

8.7 KRAJŠE PRIPOVEDI Z GRAJSKO TEMATIKO

1. Kočijaž Matjaž. Mladika VII (1926).
2. Zemlja. Mladika VI (1925).
3. Gospa v kočiji. DiS XXXIII (1919).
4. Na marofu. DiS XXXV (1922).

8.8 KRAJŠE PRIPOVEDI Z DIJAŠKO ALI S ŠTUDENSKO TEMATIKO

1. Vagabunda. Zora XV (1908/09).
2. Ne morem. Mentor I (1908/09).
3. Gospa z rdečim nagerlnom. DiS XXXIX (1926).

8.9 KRAJŠI PRIPOVEDI Z OTROŠKO TEMATIKO³

1. Kresnica. DiS XXXIV (1921).
2. Kresnica. DiS XXXV (1922).

8.10 KRAJŠI PRIPOVEDI S TEMATIKO SMRTI

1. Noč po pogrebu. Mladika XV (1934).
2. Stonička. Mladika XI (1930).

8.11 NEOBJAVLJENA DELA

1. Igračica. (krajša pripoved)
2. Druga točka sporeda. (krajša pripoved)
3. Odgovora na tisto vprašanje ni. (krajša pripoved)
4. Drina šumi... (roman)
5. Bella gerant alii. (prvi del načrtovanega romana)

³ Dvakrat se pojavi isti naslov, čeprav gre za različni pripovedi s podobno tematiko.

9 VIRI

1. Matija Malešič: *Kruh*. Prevalje: Družba svetega Mohorja, 1927.
2. Matija Malešič: *Izobčenci*. Celje: Družba svetega Mohorja, 1933.
3. Matija Malešič: *V zelenem polju roža*. Ljubljana: Konzorcij Slovenca, 1942.
4. Matija Malešič: *Živa voda*. Celje: Družba svetega Mohorja, 1928.
5. Matija Malešič: *Škrlatno nebo na vzhodu in zahodu*. Gorica: Goriška Mohorjeva družba, 1960.
6. Matija Malešič: Tam za goro. *DiS* 40, (1927). 3, 71, 100, 129, 161, 201, 229.
7. Matija Malešič: Skleda leče. *DiS* 52, (1940). 78, 142, 205.
8. Matija Malešič: Amerikanec. *Mladost* VI/1 – 12, (1913). 1, 17, 33, 49, 81, 154, 143, 166.
9. Matija Malešič: *Zgodba o povišanju*. Celovec: Družba svetega Mohorja, 1915.

10 LITERATURA

1. Miran Hladnik: *Slovenska kmečka povest*. Ljubljana: Prešernova družba, 1990.
2. Vinko Beličič: Matija Malešič, *pozabljeni in zamolčani belokranjski pisatelj*. Novo mesto: Mestna občina, 1998 (*Rast*, 4). 349 – 353.
3. Vilko Novak: *Ob stoti obletnici rojstva Matije Malešiča*. Celje: Mohorjeva družba, 1992. 132 – 135.
4. Janez Kramarič: *Matija Malešič, slovenski pisatelj*. Novo mesto: Mestna občina, 1992 (*Rast*, 6). 420 – 425.
5. Jože Pogačnik: Matija Malešič, *Mladika* XXI (1940). 280 – 281.
6. France Dobrovoljc: Matija Malešič. *Leksikon pisaca Jugoslavije*, 4. Novi Sad: Matica srpska, 1997.
7. J. Šilc: Izobčenci. *Dom in svet* XLVII (1934). 98 – 100.
8. Tone Glavan: V zelenem polju roža. *Dom in svet* LIV (1942). 305.
9. Ivan Dolenc: V službi dveh gospodov. *Slovenec* VII/161 – 164 (1940).
10. Ivan Pregelj: Kruh. *Dom in svet* XI (1927). 221.
11. Miran Hladnik: Matija Malešič. *Enciklopedija Slovenije*, 6 (1992). 385.